

Kehitys

Utveckling SYYSKUU 3.2021

Yetnebersh
Nigussie – sokeiden
koulusta palkituksi
aktivistiksi

Afrikan
energiamurros

Libanon, muutto-
liikkeiden maa

Kohti uusia mahdollisuuksia

Pandemia on vähentänyt
muuttoliikkeitä. Miten se
vaikuttaa kehitykseen ja
ketkä pääsevät liikkumaan,
kun tilanne helpottuu?

Muuttoliike vähentää köyhyyttä

Talebanliike kaappasi elokuussa vallan Afganistanissa. Maan pääkaupungin Kabulin lentokenttä täyttyi ihmisistä, jotka pyrkivät pois maasta. Keskustelu saapuvien pakolaisten määrästä virisi Suomessa ja Euroopan unionissa välittömästi. Monet pelkäsivät vuoden 2015 ”pakolaiskriisin” toistuvan. Poliitikot populistista **Angela Merkeliin** ja **Emmanuel Macroniin** kiirehtivät kommentoimaan, kuinka ihmisiä pitäisi auttaa ”Afganistanin ympäristössä”. Elämme sulkeutunutta aikaa. Koronaviruspandemia ja liikkuvuuden rajoitukset ovat vähentäneet muuttoliikkeitä maailmanlaajuisesti. Vuoden 2020 ensimmäisellä puoliskolla

Teollisuusmaiden yhteistyöjärjestön OECD:n jäsenmaihin suuntautuva maahanmuutto väheni 46 prosenttia. Australian netto-maahanmuutto kääntyi negatiiviseksi ensimmäisen kerran sitten vuoden 1946, ja koko Saksan väkiluku lähti laskuun vähentyneen maahanmuuton seurauksena. Maailmanlaajuisen pandemian vallitessa liikkumisen rajoittaminen on ymmärrettävää. Rokotusten edetessä rajoituksia on nyt ryhdytty purkamaan. Sivulta 12 alkavaan juttuun haastateltu YK-yliopiston WIDER-instituutin tutkija **Rachel Gisselquist** uskoo, että rokotusten epätasa-arvoinen globaali jakautuminen rajoittaa muuttoliikkeitä kuitenkin vielä pitkään: rikkaiden maiden rokotettu väestö pääsee liikkumaan, köyhien maiden rokotamattomat ihmiset eivät.

GLOBAALIN KEHITYKSEN kannalta tällä voi olla vakavia seurauksia, sillä muuttoliike vähentää köyhyyttä monella tapaa.

Ensinnäkin muutto toiseen maahan nostaa keskimäärin lähtijän tulotasoa, selittää toinen juttuun haastateltu tutkija, Center for Global Development -ajatushautomon **Michael Clemens**.

Toiseksi myös lähtömaat Clemensin mukaan hyötyvät, sillä osa ihmisistä palaa tuoden mukanaan osaamista, uutta teknologiaa ja investointeja. Lisäksi siirtolaisten kehittyviin maihin lähettämän rahan määrä on suurempi kuin kaikki maailman yhteenlasketut kehitys yhteistyövarat.

Gloaalissa mittakaavassa ihmisten vapaan liikkuvuuden positiivinen vaikutus bruttokansantuotteeseen olisi Clemensin laskelmien perusteella paljon suurempi kuin tavaroiden ja pääomien vapaan liikkuvuuden yhteenlaskettu vaikutus. Kohdemaiden verotuloihin maahanmuutto ei Clemensin mukaan vaikuta suuresti, mutta se voi esimerkiksi paikata työvoimapulaa, jos vain maahantulo- ja työlupabyrokratia toimivat.

Yksi Clemensin keskeinen tutkimustulos on, että kehitys ei ainakaan aluksi vähennä muuttoliikettä vaan lisää muuttohalukkuutta. Usein kulttu argumentti, jonka mukaan ihmisiä tulee auttaa siellä, missä he ovat, jotta he eivät muuttaisi muualle, ei siis toimi. Clemensin mielestä kehitys yhteistyövaroja pitäisikin suunnata ennemmin siihen, että ihmiset pääsisivät liikkumaan turvallisesti.

Muuttoliikkeen ja kehityksen suhde on tietysti monisyinen, ja edellä kuvatut mekanismit ovat yleistyksiä. Väestötasolla suunta on kuitenkin selvä: helpompi liikkuvuus on merkittävä kehityksen moottori.

TÄMÄ EI kuitenkaan ole ainoa syy siihen, miksi meidän tulisi Michael Clemensin mukaan helpottaa ihmisten liikkumista. Hän perustelee asiaa myös sillä, että mahdollisuus muuttaa on itsessään arvokasta, sillä se on ihmisten todellisten toimintamahdollisuuksien ja vapauksien toteutumista.

Rajojen sulkemisesta ei seuraa pelkästään bruttokansantuotteen laskua, työvoimapulaa tai vähäisempää teknologian siirtoa. Se voi johtaa siihen, että ihmiset jäävät jumiin esimerkiksi ääri-islamistisen Taleban-hallinnon armeille tai epäinhimillisiin oloihin pakolaisleireille.

Eivätkä mitkään hyötylaskelmat tavoita tämän kaltaisten tragedioiden hintaa.

Tämän numeron juttuja myös ruotsin kielellä Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

KUUTTI KOSKI
päätoimittaja

LIISA TAKALA

Kahvikulttuuri muuttuu Etiopiassakin

Etiopialaisessa kahviseremoniassa kahvi nautitaan pienistä espressokupeista. Kupillisia juodaan aina kolme. Perinteisen riitin rinnalla kahvia nautitaan yhä useammin myös länsimaalaistyyllisissä kahviloissa etenkin pääkaupungissa Addis Abebassa.

LUE JUTTU SIVULTA 46.

LUKE DRAY

Kehitys - Utveckling

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Verkossa kehityslehti.fi/tilaa-lehti/
Sähköpostitse kehitys.um@grano.fi
Puhelimitse tiistaisin ja torstaisin
klo 9–11/Grano Oy, 044 766 3126

Julkaisija Ulkoministeriö Viestintäosasto Kestävän kehityksen ja kaupan viestinnän yksikkö, PL 176, 00023 Valtioneuvosto
Toimitusneuvosto AD Teemu Heinilehto, apulaisosastopäällikkö Helena Airaksinen, toimittaja Janne Hopsu, asiantuntija Lyydia Kilpi, professori Anja Nygren, professori Jukka Pirttilä, osastopäällikkö Satu Santala, toimittaja Sami Sillanpää, toimittaja Maria Tolsa
Päätoimittaja Kuutti Koski, 0295 350 206, kuutti.koski@formin.fi
Toimitussihteeri Tiina Kirkas, tiina.kirkas@gmail.com **Ulkoasu** Laura Ylikahri
Painatus Grano Oy ISSN 0787-041
Kannen kuvitus Samuli Siirala
Lehden sisältöä lainattaessa on lähde mainittava.
Artikkelit edustavat kirjoittajiensa kantaa.
Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä Kehitys-Utveckling on tilaajille maksuton.
Kehitys-Utveckling 4.2021 ilmestyy joulukuussa.

06

Maailman makasiini

Suomi on keskeyttänyt kehitys-yhteistyönsä Afganistanissa, mutta humanitaarinen apu jatkuu kansainvälisten järjestöjen kautta.

10

Miten niin?

Miksi oikeusvaltion rakentaminen on niin vaikeaa? Tuija Brax vastaa.

11

Maansisäiset pakolaiset

Kolme neljästä maansisäisestä pakolaisesta pakenee myrskyä tai tulvaa.

12

Monisyinen muuttoliike

Kehitysyhteistyöllä voidaan luoda turvallisia muuttoreittejä, mutta muuttoliikettä sillä ei hillitä, sillä vaurastuminen lisää muuttohaluja.

JENNY GUSTAFSSON

26

Ajankuva

Libanonista on lähdetty pakoon köyhyyttä ja sota. Sanotaankin, että ulkomailla asuu enemmän libanonilaisia kuin Libanonissa. Sieltä on myös haettu toimeentuloa ja turvaa. Väkilukuun suhteutettuna Libanonissa asuukin eniten pakolaisia maailmassa. Kuvassa syyrialaisia työntekijöitä vihannestorilla Tripolisissa Pohjois-Libanonissa.

LUISTATO

17

Kolumni

Ismo Söderling

Suomi tarvitsee koulutettujen osaajien lisäksi muitakin maahanmuuttajia.

18

Mitä energiamurros tarkoittaa Afrikalle?

Öljyä ja hiiltä jäänee hyödyntämättä, mutta hiilettömässäkin maailmassa voi menestyä.

24

Puheenvuoro

Amal de Chickera

Koronapandemia on kaventanut kansalaisuudettomien ihmisten oikeuksia entisestään.

36

Essee

Harri Kettunen

Amerikoista maailmalle tuotuja ruokakasveja käytetään yksipuolisesti.

40

Henkilö

Etiopialainen Yetnebersh Nigussie rikkoo normeja, jotta voi puolustaa vammaisten ihmisten oikeuksia.

44

Suomi tekee

Keniassa karpäsen toukat työstävät slummien käymäläjätteestä lannoitetta pelloille.

46

Vapaalla

Benyam Bisrat haluaa tarjota etiopialaisille kotimaassa kasvatettua, paahdettua ja valmistettua kahvia.

48

Esittelyssä

Latinalaisen Amerikan vasemmistijohtajat onnistuivat vähentämään köyhyyttä 2000-luvun alussa mutta luonnon kustannuksella.

50

Tuliaisat

Minna Soikkeli oppi Kööpenhaminassa, että avustustyöhön tarvitaan paljon ihmisiä.

51

Sarjakuva

Arcadio Esquivel
Palata vai paeta?

Puolet afganistanilaisista tarvitsee hätäapua

Suomi on keskeyttänyt kehitysyhteistyönsä Afganistanissa, mutta humanitaarinen apu jatkuu kansainvälisten järjestöjen kautta.

MEER ABDULLAH / AFGANISTANIN PUNAINEN PUOLIKUU

Punainen Puolikuu on toiminut pitkään kaikkialla Afganistanissa. Kuvassa tehdään terveystarkastuksia Kapisassa maan lounaisosassa.

TALEBANLIKE kaappasi vallan Afganistanissa elokuussa pian sen jälkeen, kun Yhdysvaltojen joukot vetäytyivät maasta. Humanitaarinen tilanne oli kuivuuden, koronaviruspandemian ja konfliktin vuoksi huono jo entuudestaan.

Konfliktin viimeisin vaihe on ajanut lisää ihmisiä pois kodeistaan sekä vaikeuttanut ruoan ja peruspalveluiden saantia. YK:n mukaan puolet afganistanilaisista on humanitaarisen avun tarpeessa, vähintään joka toinen lapsi kärsii vakavasta aliravitsemuksesta ja

yli kolmasosa väestöstä ei saa riittävästi ruokaa.

Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainvälisen liiton IFRC:n Afganistan-maadelegaation yhteistyö- ja kumppanuuspäällikkö **Lotta Valtonen** kertoo syyskuun alussa, että pääsy hädänalaisten luokse on kuitenkin jo hieman helpottunut.

”Aiemmin oli tilanteita, joissa osapuolet ilmoittivat, ettei tiettyyn kylään kannattanut mennä, koska oli mahdollista jäädä keskelle sotatannerta. Nyt tällaiset tilanteet ovat vähentyneet.”

IFRC:n tukema kansallinen yhdistys Afganistanin Punainen Puolikuu toimittaa muun muassa ruokaa nälästä kärsiville sekä liikkuvia terveystieteitä, joihin kuuluvat lääkäri, kättilö, rokottaja ja yhteisöneuvoja. Tiimit ovat kyetneet toimimaan myös syrjäseuduilla ja tavoittamaan lapsia ja naisia, Valtonen kertoo.

Pankit ja lentokenttä hidastavat avunantoa

Punaisella Puolikuulla on ollut jo pitkään toimintaa Afganistanin jokaisessa maakunnassa myös alueilla, jotka olivat aiemminkin Talebanin hallinnassa.

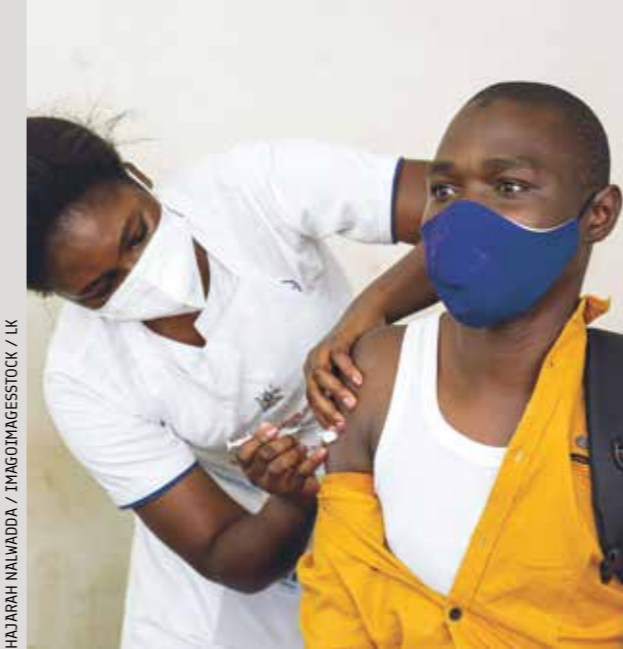
”Tässä tilanteessa on ollut tärkeää, että Punainen Puolikuu on puolueeton ja riippumaton toimija, joka toimii katsomatta mihinkään muuhun kuin hädän määrään”, Lotta Valtonen toteaa.

Hänen mukaansa humanitaarisen avun jakelua haittaa eniten se, että pankkijärjestelmä ei toimi normaalisti. Pankit ovat avautuneet, mutta rahaa saa nostettua vain pieniä määriä, mikä vaikeuttaa esimerkiksi käteisavustusten toimittamista.

Myöskään pääkaupungin Kabulin lentokenttä ei ole toiminut entiseen tapaan, minkä vuoksi lääkkeitä ei ole saatu maahan. Varastot ovat toistaiseksi kuitenkin riittäneet, ja nyt tilanne näyttäisi helpottuvan, Valtonen kertoo.

Talebanin noustua valtaan Suomi vetäytyi kaikista suunnitelluista uusista kehitysyhteistyövarojen maksatuksista Afganistanissa. Humanitaarinen apu kuitenkin jatkuu, ja se kanavoidaan Punaisen Ristin ja YK-järjestöjen kautta. Vuonna 2021 Suomen humanitaarinen apu Afganistaniin on 6,5 miljoonaa euroa.

Ugandan tavoite on rokottaa 22 miljoonaa ihmistä eli liki puolet väestöstään. Kuvan mies sai rokotteen pääkaupungissa Kampalassa viime elokuussa.

HAJARAH NALWADA / IMAGOIMAGES/STOCK / LK

Afrikan oma korona-rokotejakelu etenee

ETELÄAFRIKKALAINEN Aspen Pharmacare -rokotevalmistaja aloitti elokuussa ensimmäiset koronarokotetoimituksensa Afrikan mantereelle. Hiv-lääkkeistään tunnettu valmistaja viimeistelee ja pakkaa Euroopasta toimitettua Johnson & Johnson -rokotetta. Afrikan unioni on tilannut Aspenilta 400 miljoonaa rokoteannosta, joilla voidaan kattaa 30 prosenttia mantereen väestöstä vuoden 2022 aikana. Johnson & Johnsonin rokotetta annetaan vain yksi pistos.

Vasta alle kaksi prosenttia afrikkalaisista on täysin rokotettu Covid 19 -tautia vastaan.

0,1%

Maailman mailta tarvittavien vuosittaisten sijoitusten määrä suhteessa globaaliin bruttokansantuotteeseen, jotta planeetan tärkeät ekosysteemit eivät romahtaisi peruuttamattomasti. YK:n mukaan kestävään maatalouteen, metsiin, vesialueisiin ja luonnonalueiden suojeluun kohdistuvien sijoitusten pitäisi nelinkertaistua nykyisestäään.

Kuivuudesta on tulossa pandemiaan verrattavissa oleva vitsaus. Sitä vastaan ei kuitenkaan voi rokottaa.”

– MAMI MIZUTORI, YK:N PÄÄSIHTEERIN ERITYISEDUSTAJA KATASTROFIRISKIEN VÄHENTÄMISESSÄ

ILMASTONMUUTOS ISKEE PAHITEN KAAKKOIS-AASIAN TALOUKSIIN

SVEITSILÄISEN Swiss Re -vakuutusyhtiön tutkimusinstituutti on tehnyt laskelmia ilmastomuutoksen haitoista maailmantaloudelle, kun kuivuudet, tulvat ja muut sään ääri-ilmiöt yleistyvät. Instituutin mukaan maailman bruttokansantuote supistuisi 4,2 prosentilla vuosittain vuoteen 2050 mennessä, vaikka Pariisin ilmastopimuksen nykyiset tavoitteet saavutettaisiin. Jos tavoitteita ei saavuteta ja lämpötila nousisi esimerkiksi 2,0 asteella, bruttokansantuote leikkautuisi 11,0 prosentilla joka vuosi.

Swiss Ren raportin mukaan suurimpia häviöitä olisivat Asean-maat sekä Lähi-itä ja Afrika. Kuivuus etenisi etenkin Kaakkois-Aasiassa, ja esimerkiksi Euroopassa kärsittäisiin eniten tulvista.

Yksittäisistä maista suurimmalle kuivuusriskille alttiita olisivat etenkin Filippiinit, Malesia, Indonesia ja Thaimaa. Suurimmalle kokonaisriskille altistuisi Indonesia.

Mitta-asteikon toisessa ääripäässä on Suomi, jonka riski-indeksi on pienin.

OXFORDISTA TEHOKAS MALARIAROKOTE

BRITILLÄISEN Oxfordin yliopiston tutkijoiden kehittämä uusi rokote on kenttäkokeissa estänyt malariaa 77-prosenttisesti. Kyseessä on ensimmäinen malariarokote, joka ylittää Maailman terveysjärjestö WHO:n asettaman 75 prosentin tavoiterajan.

Sama Oxfordin tiimi kehitti koronarokotteen AstraZeneca-lääkeyhtiön kanssa. Työssä käytettiin hyväksi malariatutkimuksesta saatua kokemusta.

Malariaa aiheuttava alkueläin on koronavirusta monimutkaisempi, ja siksi sen torjuminenkin on vaikeampaa.

PUHDAS VESI YLEISTYY HITAASTI

MAAILMAN terveysjärjestön WHO:n mukaan puhtaaseen veteen, käymälöihin ja hygieniaan liittyvissä kestäväen kehityksen tavoitteissa on edistytty. Esimerkiksi puhtaasta juomavedestä nauttivien määrä maailmassa kohosi 70 prosentista 74 prosenttiin vuosina 2016–2020.

Nykyvauhti on kuitenkin liian hidas, sillä järjestön mukaan vuonna 2030 noin 1,6 miljardia ihmistä olisi yhä ilman kotiin tulevaa puhdasta juomavettä.

Suomen Vietnam-yhteistyö evaluoitiin

VIETNAMIN nopea talouskasvu johti vuonna 2008 siihen, että Suomi alkoi vähentää maan kanssa tehtävää kehitysyhteistyötä ja lisätä kaupallisia suhteita.

Tuoreen evaluaation mukaan investoinnit ja maiden välinen kauppa – erityisesti tuonti Vietnamista – ovatkin kasvaneet merkittävästi. Myös esimerkiksi matkailu- ja koulutusyhteistyö on lisääntynyt.

Lapset tekevät paljon raskasta maataloustyötä. Kuva Ruandasta.

Lapsityöntekijöiden määrä jälleen nousussa

KANSAINVÄLISEN työjärjestön ILO:n tuoreessa raportissa kerrotaan, että maailman lapsityöntekijöiden määrä väheni 94 miljoonalla vuosina 2000–2016, mutta kasvoi jälleen 8 miljoonalla 2010-luvun lopulla. Vuoden 2020 alussa noin 160 miljoonaa lasta teki työtä, ja heistä puolet oli vaarallisessa työssä.

Raportti julkaistaan neljän vuoden välein.

Kengänvalmistusta Vietnamissa.

Kehittyvät maat hyötyvät minimiverosta

Kansainvälinen yhteisö sopi alustavasti 15 prosentin minimiverosta yrityksille. Tutkija Matti Ylönen pitää ratkaisua edistysaskeleena.

VEROKARHUT SAIVAT kesällä hyviä uutisia. 132 valtiota sopi Teollisuusmaiden yhteistyöjärjestön OECD:n johdolla keinoista, joilla yrityksiä tulisi vastaisuudessa verottaa, jotta ne eivät kikkailisi voittojaan veroparatiiseihin.

Suunnitelman ensimmäisessä pilarissa sovitaan, miten muiden muassa suuria teknologia- ja lääkeyrityksiä verotetaan kaikissa niiden toimintamaissa. Näillä näkymin se koskisi pientä joukkoa suuryrityksiä, kuten Googlea ja Facebookia.

Toisessa pilarissa määritellään yhteisöveron minimirajaksi 15 prosenttia.

Eli jos kansainvälinen panimoyritys valmistaa olutta Tansaniassa mutta aikoo siirtää voittonsa veroparatiisiin Caymansaarille, Tansania voisi periä 15 prosentin veron yrityksen paikallisista voitoista.

Tutkija **Matti Ylönen** Helsingin yliopistosta pitää etenkin toista pilaria merkittävänä edistysaskeleena.

”Kaikkien maiden ei edes tarvitse ratifioida sopimusta. Riittää, että Tansania on sopimuksessa, jotta se voi verottaa esimerkin panimoyritystä.”

Verottamaton verolle

Yhteisövero on kehittyville maille tärkeä tulonlähde, koska arvonlisävero sekä

Kilimanjaro-olutta valmistaa Tanzania Breweries, jonka omistaa monikansallinen SABMiller. Sen on väitetty aiempina vuosina syyllistyneen verovälttelyyn Afrikassa.

pienyrittysten ja ansiotulojen verottaminen tuottavat heikosti. Muun muassa Nigeria on vaatinut minimiveron tasoksi 20–30 prosenttia.

Matti Ylönen kertoo, että maailmalla käydäänkin poliittista kamppailua siitä, mitä 15 prosentin minimi tarkoittaa.

”Osa sanoo, että siitä tulee uusi perustaso, jolle Suomikin voisi laskea yhteisöveroasteensa nykyisestä 20 prosentista. Osa taas katsoo, että se on hyvä lähtötaso, jota voidaan vielä nostaa.”

Globaalin eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentämisen näkökulmasta tasoa voisi Ylösen mielestä nostaa.

”20 prosenttia heijastelisi aika hyvin yleistä yhteisöveron tasoa maailmalla.”

Suunnitelman toteutuksesta ja aikataulusta keskustellaan OECD:ssä lokakuussa. Lopulta maat päättävät itse sen ratifioimisesta.

”Sopimus ei poista verosuunnittelua, mutta minimivero on merkittävä työkalu kehitysmaille ja Suomelle verottaa tuloa, joka jäisi muuten verottamatta. Samalla verotuksen avoimuus lisääntyy”, Ylönen sanoo.

ESA SALMINEN

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Oikeusvaltion rakentaminen tarvitsee hyviä esimerkkejä

Tuija Brax johtaa Helsingin yliopiston yhteyteen avattua Oikeusvaltiokeskusta. Ulkoministeriön rahoittaman keskuksen tavoite on parantaa oikeusvaltiotyötä kehittyvissä maissa.

Tuija Brax, mikä on oikeusvaltio?
”Lyhyesti sanottuna se on hallinto, jossa kaikki toimijat ovat vastuullisia lain edessä.”

Mihin Oikeusvaltiokeskusta tarvitaan?
”Keskuksen tulee parantaa oikeusvaltiotyön pitkäjänteisyyttä ja vaikuttavuutta. Sen tarkoituksena on tunnistaa, mikä toimii ja mikä ei. Näin saadaan nykyistäkin tehokkaampia tapoja tehdä tulosta.”

Todellisia oikeusvaltioita on maailmalla vähän. Miksi niiden rakentaminen on vaikeaa?
”Oikeusvaltion rakentaminen vaatii paikallista sitoutumista. Historiassa suuri merkitys on ollut yksittäisillä ihmisillä, eräänlaisilla soihdunkantajilla. Joskus taas muutosta on ajanut kokonainen sukupolvi, jolla on laajempi ymmärrys siitä, miten tietyn maan pitää kehittyä.

Valitettavasti oikeusvaltio voi myös heikentyä. Näin on käynyt esimerkiksi Puolassa. Demokratia ei leviä kuin virus, vaan sen eteen pitää tehdä jatkuvasti työtä ja siihen pitää sitoutua aina uudelleen.”

Afrikan maat menestyvät huonosti oikeusvaltiota mittaavissa tutkimuksissa. Olisiko meidän lakattava viemästä länsimaista hallintomallia Afrikkaan?
”Suomen kehitysyhteistyön ajatuksena ei tähänkään asti ole ollut viedä Afrikkaan valmista hallintomallia. Me voimme edistää asioita, mutta paikalliset päättävät, missä järjestyksessä ja millä tavalla oikeusvaltiota rakennetaan.

Valmiin hallintomallin sijaan voimme näyttää esimerkkejä hyvän hallinnon saavutuksista. Kun hallinto on oikeudenmukaista, koko yhteisö voi paremmin.”

Onko taloudellisesti menestyvästä mutta epädemokraattisesta Kiinasta tullut liian houkutteleva esikuva kehittyville maille?

”On totta, että tällaista ajattelua on nyt maailmalla paljon. Harvainvalta esitetään ikään kuin oikotienä tai ylimenokautena kohti taloudellista vaurautta. Talouskasvua voi selvästikin saada aikaan lyhytaikaisesti ilman läpinäkyvyyttä, demokratiaa ja oikeudenmukaisuutta. Mutta kestävä ja pitkäaikainen kehitys syntyy ainoastaan hyvällä hallinnolla. Oikeusvaltio on myös ennustettavaampi investointiympäristö.

Tästä syystä on hyvä osata näyttää historiallisia esimerkkejä siitä, miksi oikeusvaltio on avain myös taloudelliseen menestykseen.”

Miten käyttäisit Suomea esimerkkinä?
”Kertoisin tarinan isoäidistäni, joka oli huutolainen 1910-luvulla. Hänet myytiin kerran vuodessa perheelle, joka halvimmalla otti. Tämän jälkeen kunnallinen demokratia ja yhdistymisvapaus ottivat kehitysharppauksia. Myös osuuskuntaliike ja kansakoulu saivat tuulta alleen. Kaikella tällä olemme rakentaneet oikeusvaltiota, ja lopulta nämä edistysaskeleet ovat tuoneet meille myös vaurautta.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

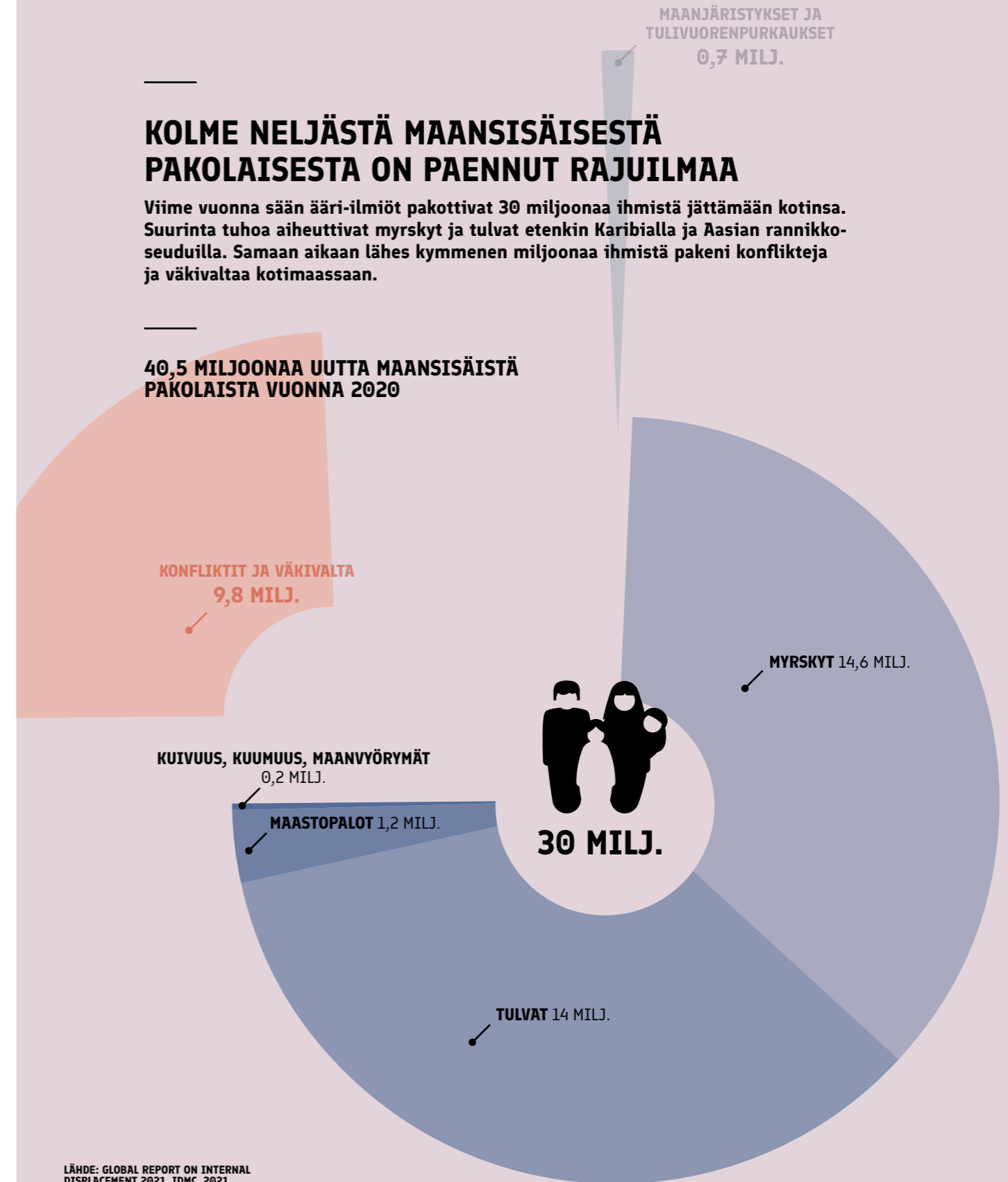

TUIJA BRAX, 56
Työ Helsingin yliopiston yhteydessä toimivan Oikeusvaltiokeskuksen johtaja elokuusta 2021
Ura Toiminut Vihreiden eduskuntaryhmän lainsäädäntösihteerinä, kansanedustajana, oikeusministerinä ja Suomen sydänliiton pääsihteerinä
Koulutus Oikeustieteen kandidaatti Helsingin yliopistosta vuonna 1990

KOLME NELJÄSTÄ MAANSISÄISESTÄ PAKOLAISESTA ON PAENNUT RAJUILMAA

Viime vuonna sään ääri-ilmiöt pakottivat 30 miljoonaa ihmistä jättämään kotinsa. Suurinta tuhoa aiheuttivat myrskyt ja tulvat etenkin Karibiassa ja Aasian rannikko-seuduilla. Samaan aikaan lähes kymmenen miljoonaa ihmistä pakeni konflikteja ja väkivaltaa kotimaassaan.

40,5 MILJOONAA UUTTA MAANSISÄISTÄ PAKOLAISTA VUONNA 2020

LÄHDE: GLOBAL REPORT ON INTERNAL DISPLACEMENT 2021. IDMC, 2021.

MONISYINEN MUUTTOLIIKE

Kehitysyhteistyöllä voidaan parantaa maahanmuuton toimivuutta ja turvallisuutta. Se ei kuitenkaan hillitse muuttoliikettä, sillä vaurastuminen lisää muuttohaluja, sanoo tutkija Michael Clemens.

Kolmisen prosenttia maailman väestöstä eli liki 272 miljoonaa ihmistä asuu pysyvästi kotimaansa ulkopuolella, arvioi Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM. Siirtolaisista kaksi kolmesta on muuttanut vapaaehtoisesti toiseen maahan työn perässä, lopuista valtaosa opiskelun tai perheen takia. Lähes 26 miljoonaa ihmistä on paennut ulkomaille sotaa tai muuta aseellista väkivaltaa.

Muuttoliike vaikuttaa eri tavoin siirtolaisten lähtömaihin.

”Siirtolaisille itselleen vaikutus on myönteinen, koska muutto köyhästä maasta rikkaaseen maahan nostaa yleensä merkittävästi heidän tulotasoaan”, sanoo **Michael Clemens**, joka vastaa siirtolaisuuskysymyksistä yhdysvaltalaisessa Center for Global Development -ajatushautomossa.

Lähtömaiden kansantaloudelle on toki tappiollista, kun julkisin varoin koulutettu ihminen muuttaa töihin toiseen maahan. Useimmiten kuitenkin lähtömaatkin hyötävät muuttoliikkeestä, Clemens toteaa.

”Tutkimusten mukaan kyvykkäät ihmiset tuovat kotimaihinsa teknologiaa, liiketoimintaa, sijoituksia ja sosiaalisia normeja.”

Lisäksi lähtömaat hyötävät usein taloudellisesti siitä, että siirtolaiset lähettävät rahaa takaisin kotimaihinsa. Rahalähetykset muodostavat noin kolme kertaa koko kansainvälisen kehitysyhteistyön suuruisen rahasumman.

Kokonaistaloudellisesti hyödyllistä

Michael Clemens ei puhu aivovuodosta, koska se leimaa hänen mielestään maastamuuton yksinomaan kielteiseksi ilmiöksi.

Vuonna 2007 hän osoittikin tutkimuksessaan, että terveydenhuollon ammattilaisten muutto Afrikan maista ulkomaille töihin kannusti ihmisiä kouluttautumaan alalle. Lääkärien ja sairaanhoitajien lähtö ei heikentänyt esimerkiksi Mosambikin kansanterveyttä naapurimaihin verrattuna.

”En ole nähnyt todisteita siitä, että estämällä terveydenhoitohenkilöstön maastamuuttoa olisi parannettu terveydenhuoltoa tai vähennetty köyhyyttä.”

Kehitystaloustieteilijä **Paul Collier** esitti vuonna 2013 kirjassaan *Exodus* rajoituksia koulutettujen ihmisten muutolle köyhistä maista rikkaisiin maihin.

Clemens on Collierin kanssa eri mieltä ja sanoo, että muuttoliikkeen estäminen on kehityksen vastaista. Hän viittaa Nobelilla palkittuun taloustieteilijään **Amartya Seniin**, jolle kehitys on sitä, että ihmisillä on sekä poliittisia että taloudellisia vapauksia. Näin ajatellen muuttamisen vapaus on kehitystä ja siten Collierin ehdotus sen estämisestä ihmiselle vahingollista.

”En sano, että muuttoliikkeen estäminen on täysin väärin tai ettei sitä pitäisi koskaan tehdä. Mutta voidaanko sen hyödyt osoittaa?” Clemens kysyy.

Clemens on omassa tutkimustyössään koros-

tanut työvoiman vapaan liikkuvuuden kokonaistaloudellisia hyötyjä. Hänen mukaansa pääoman ja tavaroiden vapaan liikkuvuuden hyödyistä puhutaan paljon, mutta ihmisten liikkumisen vaikutuksista vähemmän. Näin siitäkkin huolimatta, että sen potentiaaliset taloushyödyt ovat suuremmat kuin kahdella edellä mainitulla yhteensä: hän on arvioinut, että työvoiman vapaa liikkuvuus kasvattaisi maailmantaloutta 50–150 prosentilla.

Ammattilaisia täsmäkoulutuksella

Muuttoliikkeen vaikutukset tulomaihin ovat niin ikään moninaiset. Vuonna 2018 Michael Clemens julkaisi kollegoidensa kanssa selvityksen, joka pohjasi eri maissa eri aikoina tehtyihin tutkimuksiin.

Selvityksen mukaan maahanmuutto saattaa heikentää kantaväestön työllisyyttä mutta myös luoda työpaikkoja ja kannustaa kantaväestöä kouluttautumaan. Maahanmuutto voi myös tilkitä työmarkkinoiden aukkoja esimerkiksi aloilla, joihin ei riitä työntekijöitä.

Maahanmuutto voi myös nostaa työn tuottavuutta ja kokonaistyöllisyyttä.

Hongkongissa, Italiassa ja Yhdysvalloissa on huomattu, että ulkomaalaisten kotiapulaisten maahantulo on

nostanut kantaväestön naisten työllisyyttä merkittävästi. Toisaalta Yhdysvalloissa ulkomaalaisten maataloustyöntekijöiden raskas maahantulo-byrokratia on johtanut työvoimapulaan.

Valtion verotuloihin maahanmuutto vaikuttaa yleensä vähän. Yhdysvalloissa on kuitenkin havaittu, että onnistuneen työllisyyspolitiikan seurauksena siirtolaiset maksavat enemmän veroja kuin rasittavat julkista taloutta. Saksassa taas turvapaikanhakijoiden veronmaksu on vähäistä, jos heille ei myönnetä työlupia.

Tarve on myös tilapäisille työviisumeille sekä laillisille ja turvallisille maahanmuuttoreiteille, mikä vähentäisi laitonta siirtolaisuutta. Lopulta kyse on poliitikkojen tavasta säädellä maahanmuuttoa, työmarkkinoita ja sosiaaliturvaa.

Clemens on mukana kehittämässä työperustaisen maahanmuuton ohjelmaa (Global Skills Partnership), jossa köyhissä maissa koulutetaan ihmisiä aloille, joiden taitajia tarvitaan rikkaissa maissa. Ohjelma voisi toimia esimerkiksi niin, että Britannia rahoittaisi sairaanhoitajien koulutusta Sambiassa.

”Sambiassa koulutus on halvempaa kuin Britanniassa”, Clemens sanoo.

Koulutuksen päätteeksi osa hoitajista rekrytoitaisiin Britanniaan töihin. Myös Sambia hyötyisi, sillä opintojen alussa opiskelijat voisivat valita,

suuntaavatko he ulkomaille vai jäävätkö kotiin. Ja moni jäisi.

Tällä hetkellä tällaisia ohjelmia kokeillaan eri aloilla Belgian ja Marokon, Saksan ja Kosovon sekä Australian ja Tyynenmeren saarten kesken.

”Ohjelmien aloittaminen vaatii investointeja ja teknistä tukea eivätkä siksi yleensä toimi ilman kehitysapua”, Clemens sanoo.

Hänen mielestään kehitysyhteistyöllä voidaan parantaa maahanmuuton toimivuutta ja turvallisuutta. Sitä vastoin siitä ei ole hillitsemään muuttoliikettä, sillä ihmisten vaurastuessa muuttohalut yleensä kasvavat.

Clemensin tutkimuksissa maastamuutto onkin koulutusta vastaava sijoitus tulevaisuuteen, ja se kannattaa tehdä, jos siihen on varaa. Siksi köyhistä maista maailmalle lähtee keskimääräistä paremmin ansaitsevia ihmisiä. Kun köyhä maa vaurastuu, muuttoliikekin hidastuu ja voi myöhemmin kääntyä takaisin.

Turvapaikan sijasta työtä

Turvalliset tuloreitit Euroopan työmarkkinoille parantaisivat myös turvapaikkajärjestelmää, sanoo Suomen Pakolaisavun yhteiskuntasuhdepäällikkö **Katja Mannerström**.

Euroopan rajoille saapuu paljon ihmisiä työn ja paremman elämän toivossa, mutta tällä hetkellä heillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin hakea turvapaikkaa. Tämä kuormittaa turvapaikkajärjestelmää. Lisäksi moni kielteisen päätöksen saanut hakija jää paperittomaksi siirtolaiseksi Eurooppaan tai pyrkii myöhemmin uudestaan mantereelle.

”Tarvittaisiin jonkinlainen työnhakuviisumi”, Mannerström sanoo.

Hän muistuttaa, että jos työn perässä liikkuvat nomadit voisivat hakea laillisesti töitä, viranomaisille jäisi nykyistä enemmän resursseja tunnistaa ja auttaa oikeasti hädänalaisia. Nyt näin ei Euroopassa toimita.

Silti esimerkiksi monen Etelä-Euroopan maan talous on näiden nomadien työpanoksen varassa.

”Emme saisi Espanjan tomaatteja ilman paperittomia siirtolaisia. Silti heidän oleskeluaan Euroopassa pidetään laittomana”, Mannerström sanoo.

Etelässäkin muutetaan

Vain kolmannes maailman muuttoliikkeestä suuntautuu köyhistä maista rikkaisiin. Jotakuinkin yhtä suuri osuus tapahtuu niin köyhien kuin rikkaidenkin maiden välillä. IOM:n arvio on suuntaa antava, sillä kaikki valtiot eivät tilastoi muuttoliikettä.

Maahanmuutto voi tilkitä työmarkkinoiden aukkoja aloilla, joihin ei riitä työntekijöitä.

YK-yliopiston kehitystaloustieteen tutkimuslaitoksessa UNU-WIDERissä on perehdytty etenkin globaalin etelän sisäiseen muuttoliikkeeseen. Vanhempi tutkija **Rachel Gisselquist** sanoo, että myös etelässä politiikalla vaikutetaan muuttoliikkeen hyötyihin ja haittoihin.

Esimerkiksi Ghanassa 50 000 kiinalaisen kullankaivajan saapuminen on tehostanut pieni-muotoista kullankaivuuta ja tarjonnut paikallisille kaivajille uusia oppeja ja laitteita. Myös tulot ovat kasvaneet. Toisaalta ympäristö on kärsinyt ja korruptio lisääntynyt, kun paikallispoliitikot ovat pyrkineet hyötymään kaivosteollisuuden tuotoista.

Ruandassa taas pakolaisleirien lähistöllä asuvat paikalliset ihmiset pärjäävät keskimäärin muita paremmin, koska he ovat saaneet osallistua kongolaispakolaisten ohjelmiin. Paikalliset lapset ovat myös voineet käydä koulua yhdessä pakolaisten kanssa. Tämä näkyy myönteisesti oppimistuloksissa ja suhtautumisessa pakolaisiin.

Rajat lujittuvat

Koronapandemian vaikutuksia muuttoliikkeeseen on vielä vaikea arvioida. Teollisuusmaiden yhteistyöjärjestön OECD:n tuoreimman selvityksen mukaan muuttoliike sen jäsenmaihin väheni 46 prosentilla vuoden 2020 ensimmäisen puoliskon aikana. Kaikkiaan viime vuonna muuttoliike oli historiallisen alhaista.

Rachel Gisselquist uskoo, että pandemian vaikutus muuttoliikkeeseen kestää vielä hyvän aikaa.

”Koronarokotteiden epätasa-arvoinen saatavuus viittaa siihen, että liikkumisen rajoitteet kestävät etelässä pidempään kuin rikkaissa maissa.”

Michael Clemensin mielestä on mahdollista, että vanhat mielikuvat ulkomaalaisista taudinkantajina vahvistuvat. Sata vuotta sitten Yhdysvalloissa ja Euroopassa ajateltiin, että siirtolaiset tuovat kuppaa ja punatautia. Jonkin aikaa sitten pelkojen kohde oli ebola, nyt korona.

Katja Mannerström epäilee, että kansallisvaltioiden rajat lujittuvat.

”Ihmisiä ei päästetä rajan yli helposti, ja ajatus ’meistä’ puhtaina voi vahvistua: haluamme pysyä erossa likaisista pandemioista.”

Pandemia on vaikuttanut myös kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Kiintiöpaikolaisiksi valitut ihmiset ovat joutuneet jäämään leireille epävarmoina tulevaisuudestaan. Myös perheen yhdistäminen on ollut jäissä, Mannerström kertoo.

Seuraava uhka

Samaan aikaan opiskelijoiden liikkuvuus on vähenenyt. Erityisesti se näkyy Yhdysvalloissa, joka vastaanottaa eniten kansainvälisiä opiskelijoita maailmassa.

Kehitys tosin alkoi jo ennen koronakriisiä, kun presidentti **Donald Trumpin** hallinto pyrki rajoittamaan opiskelijaviisumien myöntämistä ja vastavalmistuneiden mahdollisuutta työllistyä Yhdysvalloissa. Maahantulokiellot tietyistä Afrikan ja Aasian valtioista koskivat myös opiskelijoita.

Michael Clemensin mielestä tämä on valitettavaa, sillä kehitysmaiden opiskelijoiden ulkomaisella koulutuksella on pitkäkestoinen kehitysvaikutus kaikkialla maailmassa.

”Monien maiden koulutus- ja tutkimuslaitoksissa sekä ministeriössä on paljon ihmisiä, jotka ovat hankkineet koulutuksensa ulkomailla.”

Kotiinpalaaajilla on hyvät verkostot, joista on hyötyä teknologian ja innovaatioiden siirrossa sekä kaupankäynnissä.

”Nyt tutkijoiden kansainväliset verkostot kärsivät ja kyvykkäiden nuorten urahaaveet kariutuvat. Tämä sukupolvi kantaa seurauksia koko ikänsä”, Clemens sanoo.

Hän kuitenkin muistuttaa, että koronapandemia hiipuu aikanaan, mutta käsillä on sitäkin suurempi haaste.

”Seuraavalla vuosisadalla tärkein muuttoliikkeeseen vaikuttava tekijä on ilmastomuutos. Sääntäjä-ilmiot pakottavat suuret ihmisjoukot lähtemään kodeistaan, mutta valtiot eivät ole siihen varautuneet. Ilmastoystävistä kotimaansa jättäville ihmisille tulisikin myöntää erityisiä viisumeita”, Clemens sanoo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla [kehityslehti.fi](https://www.kehityslehti.fi).

ISMO SÖDERLING

Suomi tarvitsee koulutettuja osaajia, ja muitakin maahanmuuttajia

VUONNA 1986 aloitimme vaimoni kanssa tutkimusjakson Michiganin yliopistossa Yhdysvalloissa. Paikallinen suomalaisyhteisö järjesti tervetuliaisjuhlan. Tapasimme sata vuotta aikaisemmin muuttaneiden jälkeläisiä, sodan jälkeen itäistä uhkaa pakoon lähteneitä sekä kaltaisiamme tutkijavieraita.

Iloisen puheensorinan keskellä viereeni ilmestyi hiljainen mies, joka esittäytyi Pekaksi. Mies oli asunut yli 40 vuotta Yhdysvalloissa. Pekka kysyi, voisinko lähteä aamulla hänen kanssaan läheiseen rautakauppaan. Toki suostuin, ja seuraavana aamuna toimin tulkkina, kun Pekka osti uuden saunan rakennustarpeet. Ujona hän ei ollut oppinut kieltä, mutta hänen timpurintaidoistaan käytiin kovaa kisaa.

Vastaavanlaisia hiljaisia suomalaisia puurtajia olen tavannut eri puolilla maailmaa: kielitaito ei ole ollut häävi, mutta ammattitaito ja sen kysyntä on ollut kova.

SUOMEEN ON 30 viime vuoden aikana muuttanut pysyvästi noin 400 000 henkeä. Suuri kuva on ollut se, että suhteellisen harva on muuttanut työn perässä, kun taas pakolaisuuden, perheellistymisen ja opiskelun takia muuttaneita on sitäkin enemmän.

Tilanne on muuttumassa: väestön ikääntyminen, alhainen syntyvyys ja pidentyvät koulutusurat muodostavat kokonaisuuden, jossa tarve työvoiman maahanmuuttoon on kasvanut.

Valtakunnan ykköslehti uutisoi keväällä ministerin ”haluavan Suomeen 10 000 työperäistä maahanmuuttajaa lisää vuosittain”. Uutista ja sen jälkeistä keskustelua seuranneena tuli olo, että muuttajat tilataan Suomeen ikään kuin vuokrafirman kautta parilla puhelinsoitolla. Hämäräksi jäi, sisältyikö lukuun optio perheenjäsenille.

Saksalaiset ihmettelivät vuosituhatien vaihteessa, miksi heidän Euroopan unionin Blue card-maahanmuutto-ohjelmansa ei saanut pysyvää suosiota ukrainalaisten ja valkovenäläisten IT-osaajien keskuudessa. Kun tulijoiden puolisoille annettiin työ- ja oleskeluluvat, sitoutuminen maahan lisääntyi huomattavasti. Saksalaiset totesivat, että filosofi **Max Frischin** toteamus 1960-luvulta piti edelleen kutinsa: Halusimme työvoimaa, saimme ihmisiä.

LISÄÄNTYNYT MAAHANMUUTTOPAINE on saanut maahanmuuttovastaiset ryhmittymät puhumaan ”haittamaahanmuuttajista”. Haitallista maahanmuuttoa tämän näkemyksen mukaan on humanitaarinen ja matalapalkka-

JOUNI KORHONEN

aloille suuntautuva siirtolaisuus. ”Haittamaahanmuuttaja” ei juurikaan maksa veroja, elää sosiaalituella ja lisääntyy rapsakasti.

Tämä näkemys sisältää käsityksen siitä, että tulijoiden pakolaistausta, vähäinen koulutus tai suuri perhe (siis suuret sosiaalikulut) ennakoivat tulevaisuudessa kielteistä kehitystä, ja siksi oikeuttaisivat pitämään heidät maamme rajojen ulkopuolella.

Olen tutkinut siirtolaisuutta 45 vuotta, asunut neljässä maassa ja penkonut suomalaisten juuria noin 100 maassa. Kokemukseni on, että siirtolaisuuteen liittyy aina toivo uudesta mahdollisuudesta sekä turvatusta elämästä, oli muuttajan tausta mikä hyvänsä.

Koulutustaustastaan riippumatta uussuomalaisilla on meille paljon annettavaa, jos vain luomme toimivat edellytykset maahanmuuton onnistumiselle. Tämä vaatii nykyistä nopeampaa lupamenettelyä, systemaattista kotouttamista ja nollatoleranssia rasismiin. Työ on paras kotouttaja.

”Haittamaahanmuuttoa” ei ole, jos tunnustamme kaikille oikeuden ihmisarvoiseen ja turvalliseen elämään. Suomi tarvitsee koulutettuja osaajia, mutta Sauna-Pekalakin olkoon sijansa muuttovirrassa.

Kirjoittaja on väestöpolitiikan dosentti Turun yliopistossa ja Siirtolaisuusinstituutin entinen johtaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla [kehityslehti.fi](https://www.kehityslehti.fi).

MITÄ ENERGIA- MURROS TARKOITTA AFRIKALLE?

Fossiilisten polttoaineiden aikakausi päättyy, ja Afrikan maat joutuvat todennäköisesti jättämään öljyään ja kivihiiltään hyödyntämättä. Maanosa voi kuitenkin menestyä myös hiilettömässä maailmassa.

Heinäkuussa 2021 alettiin rakentaa maailman pisintä lämmitettyä öljyputkea läntisestä Ugandasta tansanialaiseen satamaan. Hankkeessa ovat mukana Ugandan ja Tansanian lisäksi myös ranskalainen öljyjätti Total ja Kiinan valtioryitys CNOOC. Tarkoituksena on kuljettaa Ugandasta vähintään kaksi miljardia tynnyrillistä öljyä maailmanmarkkinoille, lähinnä Aasiaan ja etenkin Kiinaan.

Putken rakentaminen on äärimmäisen haastavaa. Putki kaivetaan maan alle, ja pituutta sille tulee yli 1 400 kilometriä eli enemmän kuin Helsingistä on matkaa Utsjoelle. Megahankkeen hintalapuksi on pantu 3,5 miljardia

Yhdysvaltain dollaria, ja sen tieltä joudutaan raivaamaan sekä ihmisyyteisöjä että luontoa.

”Raakaöljyn kuljettaminen Ugandasta Tansanian rannikolle putkea pitkin on erittäin kallista. Ugandan talous muuttuu entistä haavoittuvammaksi, kun öljyn hinta tulevaisuudessa laskee”, sanoo **Tony Addison**, joka on johtanut kaivannaisteollisuuteen liittyvää tutkimushanketta YK-yliopiston kehitystaloustieteen tutkimuslaitoksessa UNU-WIDERissa.

Addison on tutkinut kollegansa **Alan Roen** kanssa, millaisia vaikutuksia ilmastonmuutoksen vastaisella kamppailulla on kehittyvien maiden öljy-, maakaasu- ja kivihiilihankkeille.

Nigeria säilynee Afrikan suurimpana öljyntuottajana energiamurroksenkin jälkeen. Kuvassa miehet kävelevät torilla, jossa myydään öljytynnyreitä.

Pohjois-Mosambikissa Cabo Delgadon maakunnan rannikolta on löydetty mittava maakaasuesiintymä. Kuvassa nainen riisiviljelyksillä Palman kaupungin liepeillä Cabo Delgadossa.

Tutkijat toteavat, että kun ilmastonmuutos etenee, fossiilisten polttoaineiden tuotanto käy monin eri tavoin hankalaksi.

Pariisin ilmastopimus vuodelta 2015 ajaa maailman maita leikkaamaan kasvihuonekaasupäästöjään ja erityisesti fossiilisten polttoaineiden tuotantoa. Tuotannon vähentyessä hinnat nousevat ja vastaavasti uusiutuvan energian lisääntyessä sen hinta laskee. Uusiutuvasta energiasta, kuten aurinko- ja tuulivoimasta, tulee väistämättä halvempaa kuin sen vanhanaikaisista hiilipohjaisista kilpailijoista. Kansainvälisen vihreän energian järjestön IRENAN laskelmien mukaan uusiutuvalla energialla tuotettu sähkö oli jo viime

vuonna pääosin edullisempaa kuin halvimalla fossiilisella polttoaineella eli kivihiehellä luotu sähkö.

Fossiilisiin polttoaineisiin sitoutuminen vaikuttaa erityisen ongelmalliselta köyhissä maissa, joita ilmastonmuutos kurittaa eniten. Lisääntyvien tulvien ja kuivuuden keskellä niiden olisi löydetävä lisää varoja, joilla sopeutua uuteen todellisuuteen. Nämä tulevaisuuden varat ovat kuitenkin kiinni tuotannossa, joka omalta osaltaan kiihdyttää ilmastomuutosta.

Pitkät sitoumukset

Mikä saa sitten Ugandan yhä panostamaan öljyyn? Putki valmistuu vasta vuonna 2025, ja silloin paineet fossii-

lisen tuotannon lopettamiseen ovat nykyistäkin suuremmat.

”Jos asiaa katsoo köyhydestä kärsivän afrikkalaisen maan johtajan silmin, on hyvin houkuttelevaa alkaa tuottaa fossiilisia polttoaineita, jos siihen on mahdollisuus. Vaaleihin osallistuvan presidentin on lähes mahdotonta kääntää tälle selkäänsä”, Tony Addison sanoo.

”Mutta johtajat ottavat samalla suuren riskin, sillä fossiilisten polttoaineiden markkinat supistuvat, ja jossain vaiheessa suuri osa reserveistä hylätään.”

Ugandan kaltaisten valtioiden sidosöljy- tai maakaasulöydöksiin on pitkäkestoisempi kuin esimerkiksi suuryri-

”Jos asiaa katsoo köyhydestä kärsivän afrikkalaisen maan johtajan silmin, on hyvin houkuttelevaa alkaa tuottaa fossiilisia polttoaineita, jos siihen on mahdollisuus.”

– Tony Addison

tyksillä. Energiayhtiöillä on yleensä hyödynnettäviä reservejä hallussaan vain noin 12–14 vuodeksi, mutta valtioiden on sitouduttava keskimäärin 45 vuotta ennen kuin ne saavat ulosmitta- tu voittonsa.

Maailmanpankin ja luonnonvarakysymykseen keskittyvän Natural Resource Governance Institute -tutkimuskeskuk- sen tutkijoiden mukaan fossiilisiin polttoaineisiin sitoutuneilla köyhillä mailla on hyvin rajoitetut mahdollisuudet monipuolistaa talouttaan ja tulonlähteitään. Tuotantorakenteen muuttaminen on sitä vaikeampaa, mitä suurempi osa niiden kansallisesta varallisuudesta on kiinni fossiilireserveissä. Hiiliriskiä kasvattavat myös öljy- ja maakaasutuloihin tottuneet – tai niistä haaveilevat – eliitit, jotka haluavat tukea fossiilisten polttoaineiden tuotantoa.

Mosambikilla ei ole varasuunnitelmaa

Suurista fossiilienergiatuloista haaveillaan myös Mosambikissa. Maan rannikolta löydettiin vuonna 2011 valtava maakaasuesiintymä, joka arvioitiin maailman neljänneksi suurimmaksi merellä sijaitsevaksi kaasukentäksi. Mosambikin valtiovarainministeriö arvioi, että maa tulisi ansaitsemaan löydöksestä 50 miljardia dollaria 20–25 vuoden aikana.

Maakaasun tulevaisuutta on pidetty valoisampana kuin muiden fossiilisten polttoaineiden, sillä sen poltosta aiheutuu vähemmän vahingollisia kasvihuonepäästöjä kuin öljystä tai hiilestä. Maakaasusta onkin povattu siirtymävaiheen energiamuotoa ainakin vuoteen 2030 saakka, kun maailma etenee hitaasti kohti uusiutuvaa energiaa.

Mosambikin hallitus on kaavaillut nesteytetyn maakaasun eli LNG:n myyntiä Aasian markkinoille. Tony Addisonin mukaan Aasiassa on kuitenkin jo suuria maakaasun toimittajia Australiasta ja Papua Uudesta-Guineasta.

”Näissä maissa on paljon vähemmän riskejä kuin Mosambikissa”, Addison sanoo.

Mosambikissa osa riskeistä on jo käynyt toteen. Pohjoisen rannikolta löydetyn maakaasukentän rakennustyötä on häirinyt aseistettu islamistinen ryhmä, joka on vallannut maa-alueita kenttien läheisyydestä.

”Maakaasuhankkeen suurin ulkomainen osakas, ranskalainen energiajätti Total jätti projektin kesken maaliskuussa ja sanoi palaavansa vasta sitten, kun tilanne on rauhoittunut”, selittää mosambikilaisen IESE-tutkimuslaitoksen tutkija **Salvador Forquilha**.

Maakaasuhanke on tauolla, mutta hallitus tekee kaikkensa, jotta työt jatkuisivat mahdollisimman pian. Hanke on viivästynyt vuosia, ja tulevaisuuden voittojakoin on jo ulosmitattu etukäteen. Vuosina 2013–2014 kolme valtionyhtiötä otti tulevien kaasutulojen ”ennakkomaksuna” salaisen, yli kahden miljardin dollarin ulkomaisen lainan. Jälkeenpäin tehdyssä tilintarkastuksessa selvisi, että vähintään 1,2 miljardia dollaria oli käytetty eri tavoin lahjontaan.

Forquilha ei kuitenkaan usko, että ranskalaiset jättävät hankkeen, koska siihen on sijoitettu jo niin paljon. Myös Mosambikin hallitus on puskenut hanketta eteenpäin jo 10 vuotta, eikä näkyvillä ole merkkejä siitä, että käytös muuttuisi.

”Hallitus ei ole valmistautunut energiamurrokseen, eikä sillä ole varasuunnitelmaa.”

Kohti hiilineutraalia öljyä ja maakaasua

Tony Addison maalaa synkän kuvan fossiilista polttoainetta vieville Afrikan maille. Kun lähivuosina hinnat alkavat pysyvästi laskea, ensimmäisenä putoavat pois pienet afrikkalaiset tuottajat.

”Esimerkiksi Angolan merialueelta saatava öljy on kallista tuottaa. Monikansalliset yritykset ovat jo menettäneet kiinnostustaan sitä kohtaan.”

Addisonin mukaan viimeiseksi tässä pelissä jäävät Persianlahden tuottajat, kuten Saudi-Arabia. Nigeria saattaa jäädä ainoana afrikkalaisena maana jäljelle, sillä se on kokenut ja riittävän suuri toimija.

Fossiilisten polttoaineiden tuottajia eivät aja ahtaalle yksinomaan Pariisin ilmastopimuksen velvoitteet ja ilmastoystävällisen teknologian läpimurrot vaan myös ilmastopolitiikan ulottumien kaupan alueelle.

Esimerkiksi Euroopan unioni haluaa vähentää tuontitavaraan liittyviä päästöjä. EU:n markkinoille myytävän fossiilisen polttoaineen pitää tulevaisuudessa olla mahdollisimman hiilineutraalia. Tuottajien on vähennettävä tuotannon aikana tapahtuvia päästöjä, kuten metaanivuotoja, ja yritettävä kompensoida polttoaineista aiheutuvia kokonaispäästöjä ennakolta.

Vaikka kompensointimenetelmien, kuten hiilen kaappaamisen tai puiden istuttamisen, toimivuus on vielä epävarmaa, vihreälle nesteytetylle maakaasulle olisi joka tapauksessa markkinoita, Addison sanoo.

”Jos mosambikilaiset haluavat myydä kaasuaan Aasiaan, LNG:n pitää olla lähestulkoon tai täysin hiilineutraalia. Niin toimivat kilpailijatkkin.”

Uuden talouden lupaus

Ilmastonmuutoksella on myös toinen puolensa. Se pakottaa ihmiskunnan uudenlaiseen maailmaan, jossa käyttö-energiaa luodaan esimerkiksi auringon, tuulen, aaltojen ja painovoiman avulla.

Tulevaisuuden kulkuneuvot, voimalat ja elektroniikka ovat riippuvaisia erilaisista metalleista ja mineraaleista. Suurta tarvetta on esimerkiksi litiumille, koboltille, kuparille ja nikkelille.

Harvinaisten metallien ja mineraalien kysyntä tarjoaa mahdollisuuksia myös Afrikalle. Mantereen maiden metalli- ja mineraalivienti on selkeästi vähäisempää kuin niiden hallussa olevat varannot, eikä läheskään kaikkia varantoja ole vielä löydetty.

Kongon demokraattisella tasavallalla on noin 65 prosenttia maailman koboltti-varannoista, ja maa tuottaa noin puolet markkinoiden tarvitsemasta koboltista. Guineassa on 26 prosenttia maailman bauksiitista, mutta sen osuus maailmanmarkkinoista on vain 6,5 prosenttia.

Samalla tavoin kuin fossiilisten polttoaineiden kohdalla, myös metallien ja mineraalien kohdalla herää kysymys niistä saatavien tuottojen jakautumisesta. Noin 37 prosenttia maailman metalli- ja mineraalivarannoista on maissa, joissa on heikko hallinto. Nämä ovat yleensä hauraita maita, joissa on paljon köyhyyttä. Esimerkiksi Zimbabwe on maailman viidenneksi suurin litiumin tuottaja, mutta hyödyt ovat pitkälti menneet valtaa pitävälle eliitille ja sortokoneiston ylläpitoon.

Mosambikissa on keskusteltu maakaasutulojen ohjaamisesta läpinäkyvään rahastoon – samaan tapaan kuin on tehty Norjan öljytuloille. Tämä olisi yksi tapa yrittää ehkäistä korrumpiota ja varmistaa varojen käyttö esimerkiksi koulutukseen, terveydenhuoltoon ja tarpeelliseen infrastruktuuriin.

Kaivannaisteollisuuden hallintoa mitataan niin sanotulla EITI-standardilla, ja järjestelmän piirissä on esimerkiksi

Afrikan suurin öljyntuottaja Nigeria muttei toiseksi suurin Angola.

Tony Addison pitää EIT:tä erittäin onnistuneena keinona parantaa kaivannaisalan läpinäkyvyyttä. Se antaa kehittyville maille mahdollisuuden hyötyä aikaisempaa enemmän uuden talouden tarjoamista mahdollisuuksista.

Kansainvälisen yhteisön tuki tarpeellinen

Mitä jos afrikkalaiset fossiilisten polttoaineiden tuottajat päättäisivät jättää varantonsa maahan ilmastonmuutoksen vuoksi? Tai fossiilisten polttoaineiden tuottamisesta tehtäisiin laitonta?

”Jotta öljyn ja maakaasun käyttö lopetettaisiin, olisi tärkeää, että kansainvälinen yhteisö tukisi siirtymää rahallisesti. Tähän tarvittaisiin kuitenkin kansainvälinen sopimus. Ilman sitä köyhimpien maiden asema on heikko”, Tony Addison sanoo.

Jos fossiilisista polttoaineista saavat vientitulot kuihtuvat, on keksittävä uusia keinoja, joilla rahoittaa köyhyyden poistamista.

Addisonin mielestä afrikkalaiset johtajat voisivat pohtia nykyistä laaja-alaisemmin omien vahvuksiensa yhdistämistä hiilettömään tulevaisuuteen. Afrikan mantereella on esimerkiksi 40 prosenttia maailman aurinkovoimapotentialista. Marokko vie jo aavikoiltaan aurinkosähköä Eurooppaan, ja Saksa haluaa ostaa siltä päästötöntä vetyä. Uganda tuottaa öljyä kansallispuistoalueella, mutta alueen todellinen arvo saatetaan 30 vuoden kuluttua mitata luonnon monimuotoisuuden ja ekoturismin määrässä.

Oma kysymyksensä on, miten Afrikan maat itse siirtyvät käyttämään uusiutuvaa energiaa. Tällä hetkellä noin 20 prosenttia maanosassa tuotetusta sähköstä on peräisin uusiutuvista lähteistä, ja noin 600 miljoonaa afrikkalaista elää sähköverkkosten ulkopuolella. Kaksi kolmasosa vihreästä sähköstä on peräisin kiistellyistä

Aurinkokeräin tuottaa sähköä kyläkauppaan Ugandassa.

Afrikan mantereella on 40 prosenttia maailman aurinkovoimapotentialista.

vesivoimasta. Etenkin suuriin patohankkeisiin on usein liittynyt väestöryhmien pakkosiirtoja, ympäristötuhoja ja vesivarojen hallintaan liittyviä valtakampailuja naapurivaltioiden kanssa.

Tulevaisuudessa Afrikan maat tarvitsevat uusiutuvaa energiaa tuottavien voimaloiden lisäksi sähkönsiirtoverkkoja, joiden rakentaminen pitkille etäisyyksille on hankalaa ja kallista.

Addison näkee, että raskaita siirtoverkkoja paremmin Afrikan maaseudulle sopivat pienet paikalliset voimalaitokset. Päiväsaikaan vihreällä sähköllä voitaisiin pumpata vettä ylös patoaltaisiin, joista se

muutettaisiin iltaisin sähköksi painovoiman avulla. Kuljetukseen kävisivät sähköpotkulaudat, Addison visioi.

Kansainvälinen yhteisö on jo vuosia tukenut energian saatavuutta nimenomaan köyhemmillä alueilla. Näin tekevät esimerkiksi monet rahastot, kuten Suomen perustama eteläisen ja itäisen Afrikan energia- ja ympäristökumppanuusrahasto EEP, joka tukee puhtaan energian saatavuutta 15:ssä Afrikan maassa. Ohjelman kautta on saatu uusiutuvaa energiaa yli 800 000 kotitaloudelle.

Tony Addison uskoo, että afrikkalaiset ovat nopeita omaksumaan uutta tekno-

logiaa, kuten aurinko- ja tuulivoimaa. Maanosalla on kokemusta kokonaisten kehitysvaiheiden ohittamisesta.

”Joskus 1990-luvulla pohdin, miten ihmeessä Afrikkaan saadaan koskaan vedettyä puhelinlinjat. Pian vieraillessani Etelä-Afrikassa huomasin, että kaikki puhuivat Nokia-puhelimiinsa. Muutos oli tapahtunut hetkessä. Tämä antaa toivoa myös energiamurrokselle Afrikassa”, Addison summaa. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla [kehityslehti.fi](#).

AMAL DE CHICKERA

Kansalaisuudettomuuden kurimus

Maailmassa on arviolta 15 miljoonaa kansalaisuudetonta ihmistä vailla perusoikeuksia. Koronapandemia on kärjistänyt heidän syrjittyä asemaansa.

Maajaan Nessa, 38-vuotias musliminainen, syntyi Intiassa intialaisille vanhemmille. Hän on asunut koko ikänsä Assamin osavaltiossa Intiassa.

Seitsemän vuotta sitten hänet julistettiin ulkomaalaiseksi, pidätettiin ja vangittiin. Kun Nessa virui vankilassa, hänen vanhin poikansa teki itsemurhan. Huolimatta henkilökohtaisesta tragediasta sekä köyhyyden ja lukutaidottomuuden esteistä Nessian bengalitaustainen muslimipuoliso ja muu perhe jatkoivat taistelua hänen vapauttamisekseen.

Miltei viisi vuotta vangitsemisensa jälkeen Nessa vapautettiin, mutta hänen asemansa on yhä epäselvä.

Nessa joutui useita vuosia jatkuneen, poliittisesti motivoituneen hankkeen

uhriksi. Tarkoituksena oli päivittää Assamin kansallinen väestörekisteri siten, että sen ulkopuolelle jätetään iso osa väestöstä, etupäässä muslimeita ja bengalitaustaisia asukkaita. Rekisteri valmistui vuonna 2019, ja 1,9 miljoonaa ihmistä julistettiin virallisesti Nessian tavoin kansalaisuudettomiksi. He olivat vaarassa päätyä valtiottomiksi.

VASTAAVA BYROKRAATTINEN väkivalta ei ole uutta. Vähemmistöryhmät ovat usein joutuneet etnisin perustein luotujen kansalaisuuslakien uhreiksi, kuten kurdit 1960-luvun Syyriassa ja rohingat 1980-luvun Myanmarissa.

Vuonna 2013 Dominikaanisen tasavallan perustuslakituomioistuin vei kansalaisuuden kymmeniltä tuhansilta haitilaista alkuperää olevilta maan asukkailta. Tätä on kutsuttu ”siviilikan-

sanmurhaksi”. Keniassa vähemmistöyhteisöt joutuvat läpikäymään alentavan ja mielivaltaisen tutkimusprosessin saadakseen kansalaisuuden ja henkilökortin.

Kansalliseen enemmistöön kuuluvien on vaikea kuvitella, millaista on joutua todistamaan kansalaisuutensa epäluuloisille ja vihamielisille valtion edustajille maassa, jossa on syntynyt ja kasvanut. Heille syntymätodistus ja henkilökortti ovat itsestään selviä asiakirjoja, jotka voidaan esittää niitä vaativille viranomaisille.

Vähemmistöihin kuuluville ja siirtolaistaustaisille ihmisille kansalaisuus on usein parhaimmillaankin hatara käsite. Ilman tarvittavia asiakirjoja kansalaisuutta on miltei mahdoton todistaa. Assamin ja muiden maiden esimerkit myös osoittavat, että kansalaisuus

voidaan yksinkertaisesti vain mitätöidä syrjivillä laeilla ja käytännöillä.

ARVIOLTA 15 miljoonaa ihmistä elää valtiottomina, ja kymmeniä miljoonia uhkaa kansalaisuuden menetyksen. Vähemmistöjen lisäksi kansalaisuuslait kohdentuvat usein naisiin estäen heitä siirtämästä kansalaisuuttaan lapsilleen miesten tavoin. Lait rajoittavat naisten oikeutta hankkia, vaihtaa tai säilyttää kansalaisuutensa tai järjestää kansalaisuus puolisoilleen, joilta se puuttuu.

Kansalaisuuden kieltäminen johtaa syrjintään ja riistoon kaikissa elämän vaiheissa. Koronapandemian alkaessa vuoden 2020 alussa hallitukset kiirehtivät suojelemaan kansalaisiaan tarjoamalla terveydenhuoltoa, taloudellista tukea ja hätäapua. Kansalaisuudettomia ihmisiä syrjittiin, ja heidät jätettiin kaiken ulkopuolelle. Syntymien ja kansalaisuuden rekisteröinti oli sekasortoista, ja kansalaisuus osoittautui tavallistakin tärkeämmäksi.

Kansalaisuudettomat ihmiset, jotka jo kärsivät kotoperäisestä rakenteellisesta syrjinnästä, joutuivat usein syntipukeiksi ja panettelun kohteiksi. Heitä pidätettiin mielivaltaisesti ja jopa karkotettiin omasta maastaan. Malesian

maaseutualueiden kehittämisessä työskennellyt **Maalini Ramalo** kertoi viime vuonna, että pidätetyksi joutumisen ja huonon kohtelun pelko sai jo ennestään syrjäytyneet kansalaisuudettomat yhteisöt välttämään kaupassakäyntiä sekä muita hätäavun ja terveydenhuollon peruspalveluja.

YLI VUOSI pandemian alkamisesta juuri mikään ei ole muuttanut. Instituutioiden ja ihmisten välinpitämättömyys ja rakenteellinen väkivalta kansalaisuudettomia ihmisiä kohtaan eivät ole laantuneet. Myös uusia haasteita on ilmaantunut, kuten koronavirusrokotteiden oikeudenmukainen jakaminen.

Maijaan Nessian tapaus on jälleen hyvä esimerkki. Hänet vapautettiin pandemian seurauksena. Se nopeutti Intian korkeimman oikeuden päätöstä vapauttaa ”ulkomaalaiset”, joita oli pidetty vangittuina vähintään kaksi vuotta. Nessian perheen vähäiset varat oli kuitenkin jo käytetty oikeudenkäyntikuluihin. Hänellä ei myöskään ”ulkomaalaisena” ollut oikeutta saada Intian hallituksen kansalaisilleen maksamaa vaatimatonta tukea.

Vapauttamisensa ehtona Nessian on ilmoitauduttava viikoittain paikalliselle poliisille, eikä hän siten voi ansaita elantoaan siirtotyöläisenä miehensä tavoin. Jos rakenteellinen syrjintä ajoi Nessian köyhyyden partaalle, pandemia uhkaa työntää hänet syvälle köyhyyteen.

NESSAN TARINA on dokumentoitu raporttiin *Together We Can: The COVID-19 Impact on Stateless People & a Roadmap for Change*. Raportin työryhmään on kuulunut kansalaisuudettomia aktivisteja, ruohonjuuriryhmiä ja kansalaisjärjestöjä, jotka toimivat 13 maassa.

Työryhmän jäsenten kokemusten ja asiantuntemuksen pohjalta raportti

Kansalaisuuden kieltäminen johtaa syrjintään ja riistoon kaikissa elämän vaiheissa.

nostaa esiin pandemian vaikutuksia kansalaisuudettomien ihmisten oikeuksiin muiden muassa Bangladeshissa, Malesiassa ja Montenegrossa. Kansalaisoikeuksien lisäksi näitä ovat muiden muassa kansalaisuus, dokumentaatio ja laillinen asema sekä syrjimättömyys ja terveys. Raportti tarjoaa tiekartan, joka auttaa tunnistamaan instituutioiden sokeat pisteet sekä kannustaa keskustelemaan kansalaisuudettomien yhteisöjen kanssa ja osallistamaan niiden jäsenet yhteiskuntaan.

Koronaviruspandemian tulisi olla ponnin hallituksille, YK-järjestöille ja kansainvälisille järjestöille yhteistyöhön kansalaisuudettomien ihmisten kanssa. Heidän oikeuksiaan tulisi kunnioittaa ja olla heille vastuullisia. Olisi tartuttava kansalaisuudettomuuden rakenteellisiin syihin ja varmistettava, että asiat muuttuvat pysyvästi. Raportin työstäneet kansalaisuudettomat ihmiset ja heidän kumppaninsa ovat näyttäneet, miten tämä tehdään. Mutta he eivät voi yksin kääntää maailmaa oikealle polulle. •

© Project Syndicate

Amal de Chickera työskentelee johtajana Institute on Statelessness and Inclusion -järjestössä.

Englannin kielestä suomentanut Outi Einola-Head. Lisää Puheenvuoroja Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

MUUTTO- LIIKKEIDEN MAA

Lähes jokaisella libanonilaisella perheellä on sukua Amerikassa, Afrikassa, Australiassa tai Euroopassa vuosikymmenien maastamuuton seurauksena.

Samaan aikaan kolmannes maan nykyisestä kuudesta miljoonasta asukkaasta on siirtolaisia ja pakolaisia. Viimeisimmät tulijat ovat Syyriasta.

Jo muinaiset foinikialaiset purjehtivat Välimerellä, perustivat siirtokuntia ja kävivät kauppaa nykyisen Libanonin alueella. Yhä edelleen Välimeri yhdistää Libanonin Eurooppaan ja Afrikkaan, ja maan tärkeimmät kaupungit sijaitsevat rannikolla.

Paulette Saade on syntynyt ja kasvanut Venezuelassa, mutta hänen sukujuurensa ovat Libanonissa. Hänellä on siellä miehensä kanssa pieni viinitila kylässä, josta tämän isovanhemmat lähtivät Etelä-Amerikkaan 1900-luvun alussa. Tuolloin monet libanonilaiset pakenivat köyhyyttä eri puolille Eurooppaa, Afrikkaa ja Amerikoita.

Guy on yksi sadoista tuhansista libanonilaisista, jotka pakenivat ulkomaille vuosien 1975–1990 sisällissotaa. Ennen sotaa hänellä oli asusteliike maan pääkaupungin Beirutin keskustakorttelissa, mutta se tuhoutui täysin. Nyt hän on palannut takaisin Saksasta ja perustanut käytettyjen vaatteiden kaupan entiseen kotikaupunkiinsa.

Syyrialaiset rakennustyöläiset nauttivat lounastaan Pohjois-Libanonissa. Syyriasta on vuosikymmenien ajan tultu naapurimaahan tienaamaan rakennuksille, maatalouteen ja palveluammatteihin. Etenkin Syyrian sisällissotaa pakenevat ovat joutuneet tyytymään hanttihommiin epävirallisella sektorilla.

Bangladeshilainen MD Karon on yksi sadoista tuhansista siirtotyöläisistä Libanonissa. He työskentelevät maataloilla ja kauppoissa, huolehtivat lapsista ja vanhuksista, siivoavat koteja ja katuja. Bangladeshilaisten lisäksi työntekijöitä on etenkin Etiopiasta, Sudanista, Sri Lankasta ja Filippiineiltä.

Bangladeshilainen Kamal Mia (oik.) pakkaa vihanneksia pienessä kaupassaan Beirutin laitamalla. Hän saapui Libanoniin viisi vuotta sitten tavoitteenaan tienata rahaa kahden tyttärensä kouluttamiseen. Libanonin punta on kuitenkin menettänyt arvonsa talouskriisissä, eikä Mia ole voinut lähettää kotiin lainkaan rahaa. Huonon taloustilanteen takia monet siirtotyöläiset suunnittelevat paluuta kotimaahansa. Samasta syystä moni libanonilainen harkitsee maastamuuttoa ulkomaille.

Shatilan pakolaisleiri Beirutissa. Israelin valtion perustaminen vuonna 1948 pakotti sadat tuhannet palestiinalaiset jättämään kotinsa ja etsimään turvaa Libanonista. Heidän jälkeläisensä elävät yhä maassa mutta useimmat ilman kansalaisuutta. Tänään Shatilassa asuu myös Syyrian pakolaisia.

Omran on yksi puolesta miljoonasta kouluikäisestä syyrialaispakolaisesta Libanonissa. Koronaviruspandemia ja talouskriisi ovat entisestään heikentäneet heidän ja ylipäätään lasten mahdollisuuksia käydä koulua: etäopetus ei onnistu ilman älypuhelinia tai tietokonetta. Myös sähkö- ja verkkoyhteydet katkeilevat taajaan.

Tekijä on Libanonissa asuva vapaa toimittaja ja valokuvaaja. Ruotsin kielestä toimittanut Tiina Kirkas.

TULLIAISIA UUDESTA MAAILMASTA

Amerikoiden ruokakasvit valtasivat Vanhan maailman keittiöt 500 vuotta sitten. Niiden yksipuolinen viljely ja käyttö ovat johtaneet ongelmiin, kirjoittaa tutkija **Harri Kettunen**.

500 vuotta sitten espanjalaiset valloittivat asteekkivaltakunnan nykyisen Meksikon alueella. Samaan aikaan purjehdittiin ensimmäistä kertaa maailman ympäri. Jo aiemmin genovalainen **Kristoffer Kolumbus** oli niin sanotusti löytänyt Amerikan mantereen purjehdusmatkallaan Intiaan.

Vanhaksi maailmaksi kutsutun Afro-Euraasian (Afrikan, Euroopan ja Aasian) ja Amerikoiden eli Uuden maailman kohtaamista seurasivat tapahtumaketjut, jotka johtivat siirtomaavallotuksiin, maailmanlaajuiseen kaupankäyntiin sekä uusien kasvien ja eläinten leviämiseen eri puolille maailmaa.

Siksi aasialaisessa ruoassa on chiliä, italialaisessa pizzassa tomaattia, jälkiruoissa suklaata ja vaniljaa sekä elokuvailloissa popcornia.

Uusia makuja

Heti Amerikan valloituksen jälkeen Uudesta maailmasta Vanhaan maailmaan kulkeutui uusia ruoka- ja nautintoaineita, kuten maissia, chiliä ja tupakkaa – sekä ainoana taloudellisesti merkityksellisenä eläimenä kalkkuna.

Eurooppa vastaanotti uutuudet suhteellisen nopeasti, vaikka suurin osa tuotteista pysyi pitkään erikoisuuksina. Monet nykyisessä ruokakulttuurissamme tavalliset viljelykasvit, kuten peruna ja tomaatti, vakiintuivatkin Euroopassa vasta 1800-luvulla. Ananas, kaakao ja vanilja yleistyivät sitäkin myöhemmin, kuten myös avokado, papaija ja cashewpähkinät.

Uuden maailman kasveista Afrikassa omaksuttiin pian maissi ja maniokki eli kassava, Etelä-Aasiassa chili.

Toki on muistettava, että Vanhassa maailmassa ihmiset, eläimet, kasvit, taudit, kielet, ideologiat ja teknologiat olivat liikkuneet ristiin rastiin vuosisatoja jo ennen Uudenkin maailman kohtaamista.

Ympyrä sulkeutuu

Historiallisesti merkittävintä kolumbiaaninen vaihto oli kuitenkin Vanhasta maailmasta Uuteen maailmaan. Uskonnon sekä poliittisen ja sosiaalisen järjestelmän rinnalla valloittajien mukana siirtyi mantereelta toiselle suuri määrä uusia kasveja, eläimiä ja tauteja. Tämä kaikki mullisti läntisen pallonpuoliskon ekologisen tasapainon.

Sata vuotta Meksikon valloituksen jälkeen 90 prosenttia Amerikoiden alkuperäisväestöstä oli hävitetty, ja heidän tilalleen asettuivat uudisasukkaat, mestitsit ja afrikkalaisperäiset orjat.

Samaan aikaan Amerikoissa yleistyivät karjanhoito ja monokulttuurinen maatalous, kun aikaisemmin alueella oli harjoitettu moniviljelyä. Eurooppalaiset olivat tottuneet syömään leipää, joten he toivat mukanaan vehnänviljelyn. Karibialla taas viljeltiin sokeria.

Myöhemmin Amerikan mantereelle tuotiin Afrikasta ja Aasiasta uusia viljelykasveja, kuten kahvi, tee, banaani ja sitrushedelmät. Eteläisessä Amerikassa alettiin tuottaa myös soijaa ja viiniä.

Nyt globalisaation seurauksena Vanhasta maailmasta aikoinaan Uuteen maailmaan viedyt viljelykasvit palaavat Vanhaan maailmaan maataloustuontina. Brasiliassa tuotetaan muiden muassa kahvia, sokeriruokoa, soijapapua ja appelsiineja.

Vastaavasti Uuden maailman alkuperäiskasveja viljellään paljolti Afrikassa ja Aasiassa: kaakaota Norsunluurannikolla, maniokkia Nigeriassa, cashewpähkinöitä Vietnamin ja chiliä Intiassa.

Vain valtaosa avokadon ja maissin tuotannosta on pysynyt kotiseudullaan Uudessa maailmassa.

Maissista terveellisempää

Tieto Uuden maailman viljelykasvien alkuperästä ei aina kulkeutunut niiden uusille viljelyalueille. Kaakkois- ja Etelä-Aasiassa saatetaan yhä ajatella, että chili on alueen alkuperäiskasvi, koska se on

Mayojen mytologiassa ihmiset on tehty erivärisistä maisseista, joten ruoka ei ole vain ruokaa vaan osa identiteettiä.

kuulunut paikalliseen ruokavalioon jo puolen vuosituhannen ajan.

Kasveja myös käytetään maailmalla toisin kuin niiden alkuperäalueilla. Maissi on tästä hyvä esimerkki.

Maississa ihmiselle välttämätön niasiini eli B3-vitamiini esiintyy muodossa, jota ihmisen elimistö ei pysty helposti hyödyntämään. Keskeisessä Amerikassa maissia onkin opittu käsittelemään nixtamalisoimalla eli liottamalla ja keittämällä sitä kalkkivedessä. Prosessi vapauttaa niasiinin ja poistaa mahdollisia homemyrkyjä. Se myös parantaa valkuaisaineen laatua ja laskee kokonaisrasvapitoisuutta. Samalla maissitaikinasta tulee kimmoisaa.

Nixtamalisointia ei kuitenkaan käytetä muilla alueilla, joissa maissia kulutetaan runsaasti, kuten Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Siellä voitaisiin kuitenkin keskisen Amerikan alkuperäisväestön perinteisellä menetelmällä parantaa ruokavaliota ja torjua aliravitsemusta sekä niasiinin puutteesta aiheutuvaa pellagraa.

Pilottitutkimukset Malawissa ja Filippiineillä osoittavat, että maissin nixtamalisointi voisi edistää suuresti paikallisten ihmisten terveyttä. Se on myös helppoa ja edullista, sillä prosessissa voitaisiin hyödyntää paikallisia aineksia, kuten tutkija **Onu Ekpa** toteaa tuoreessa väitöskirjassaan.

Hyötyä myös Afrikassa

Yksi ratkaisu voisi olla alkuperäiskansojen keskinäinen kehitysyhteistyö: eli milloin näkisimme mayaintiaanin jakamassa ruoanlaittokokemuksiaan zulujen parissa eteläisessä Afrikassa?

Voi toki olla haastavaa vakuuttaa afrikkalaiset uudesta tavasta valmistaa maissia. Valkoiseen maissiin tottuneelle myös eriväriset maissit voivat olla outo ilmestys. Ruohonjuuritason lähestymis-

tapa voisi kuitenkin tuottaa hedelmällistä kulttuurienvälistä yhteistyötä.

Saharan eteläpuolisessa Afrikassa on tehty makutesteihin perustuvia tutkimuksia keltaisella maissilla, jonka ravintoarvoa on jalostamalla parannettu. Vaikka kyse ei ollut nixtamalisoidusta maissista, tutkimukset antavat osviittaa siitä, miten uusiin makuihin ja väreihin suhtaudutaan.

KwaZulu-Natalin provinssissa Etelä-Afrikassa maissi maistui esikouluikäisille, kun taas vanhemmat suosivat perinteisesti valmistettua mutta ravintoköyhempää valkoista maissia. Jotta alueen ihmiset siirtyisivät syömään ravinteikasta maissia, tarvittaisiin tutkimuksen mukaan valistusohjelmia, edullista hintaa, tarjontaa tavallisissa ruokakaupoissa sekä maissin makuominaisuuksien parantamista.

Monokulttuurin ongelmat

Myös perunan historia on kiinnostava. Se osoittaa, kuinka geneettisen monimuotoisuuden puuttumisella lajin alkuperäalueen ulkopuolella voi olla vakavia väestöllisiä seurauksia.

Irlannin suuri nälänhätä vuosina 1845–1849 johti noin miljoonan ihmisen kuolemaan ja yhtä monen irlantilaisen maastamuuttoon lähinnä Yhdysvaltoihin. Nälänhädän aiheutti perunarutto, jonka puolestaan aiheutti Keski-Meksikosta lähtöisin oleva munasieni *Phytophthora infestans*.

Tämä taudinaiheuttaja oli päätyntä 1840-luvulla Yhdysvaltojen kautta maailmalle ja sairastutti yksittäisen perunalajikkeen *Irish Lumperin* – ja pakotti näin miljoona irlantilaista muuttamaan perunan kotimantereelle.

Maissi on toinen mutta tuorempi esimerkki monokulttuurin eli yhden lajin viljelyn mahdollisista riskeistä, jotka johtavat monimuotoisuuden

väheneeseen ja geenimuunneltujen kasvien leviämiseen.

Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimus avasi vuonna 1994 Yhdysvaltojen, Kanadan ja Meksikon kolmenvälisten kaupan, minkä jälkeen yhdysvaltalainen maissi on löytänyt tiensä meksikolaisille tiloille ja uhkaa nyt paikallisten lajikkeiden monimuotoisuutta.

Toistaiseksi ongelma koskee lähinnä laajamittaista tehomaaatoutta, kun taas pienviljelijät kylvävät edelleen enimmäkseen kotoperäisiä lajikkeita ja jakavat maissinsiemeniä keskenään. Tämä auttaa säilyttämään monimuotoisuutta ja perinteistä tietämystä viljelykierrosta.

Meksikon naapurimaassa Guatemalassa mayat ja heidän esivanhempansa ovat vuosituhansien aikana kehittäneet useita tuhansia maissilajikkeita, jotka ovat sopeutuneet monenlaisiin kasvuympäristöihin.

Mayoille, kuten monille muille keskisen Amerikan alkuperäiskansoille, oman maan maissi on kulttuurisesti erittäin tärkeä. Guatemalan ylägoilla ajatellaankin, että maissi, jota ihminen syö, vaikuttaa siihen, kuka hän on, mitä ajattelee ja mitä kieltä puhuu.

Mayojen mytologiassa ihmiset on tehty erivärisistä maisseista, joten ruoka ei ole vain ruokaa vaan osa identiteettiä.

Alkuperäiskansojen tietämys käyttöön

Amerikoiden alkuperäisväestön määrä on palannut siihen, mitä se oli ennen Uuden maailman eurooppalaisvalloitusta. Silti luonnontilaisten alueiden häviäminen on johtanut luonnon monimuotoisuuden ja perinteisten lajien tuntemuksen vähenemiseen. Rion ympäristökokouksen yleissopimuksessa vuodelta 1992 mainittiin alkuperäiskansojen tietä-

mys biologisesta monimuotoisuudesta, mutta sitä ei ole riittävästi ymmärretty eikä hyödynnetty.

Elinympäristön ja luonnonsuojelualueiden vähenemisellä on lisäksi radikaaleja maailmanlaajuisia vaikutuksia. Kuten meksikolainen toimittaja **Thelma Gómez Durán** kirjoittaa, ”tautien ekologiaan omistautuneilla [tutkijoilla] on yhä enemmän tieteellistä näyttöä siitä, että metsien hävittäminen, elinympäristöjen pirstoutuminen ja monimuotoisuuden väheneminen lisäävät taudinaiheuttajien ilmaantumista, mikä aiheuttaa suuria terveysongelmia”.

On selvää, että nykyisen koronaviruspandemian aikana pitäisi viimeistään herätä ymmärtämään planeettamme ja sen asukkaiden haavoittuvuus. •

Kirjoittaja on Latinalaisen Amerikan tutkimuksen dosentti Helsingin yliopistossa.

MAHDOTTOMASTA MAHDOLLISTA

Olen valmis ottamaan riskejä ja rikkomaan normeja, kiteyttää etiopialainen Yetnebersh Nigussie ominaisuutensa, jotka kannattelevat häntä työssään vammaisten ihmisten oikeuksien puolesta.

Saavuimme hyvin myöhään ja pimeään aikaan täysin vieraalle seudulle. Minua saattamassa ollut isoäitini itki peloissaan. Hänen käskettiin lopettaa itkeminen, koska muuten meidät lähetettäisiin pois. Muistan, miten hän yritti itkeä äänettömästi, kun nunnat tulivat luoksemme.” Hetki on yksi etiopialaisen **Yetnebersh Nigussien** elämän taitekohdista. Hän saapui seitsemänvuotiaana isoäitinsä kanssa katolisten nunnien pitämälle koululle satojen kilometrien päähän kotikylästään.

Shashemenen koulu on tarkoitettu erityisesti sokeille lapsille. Nigussie oli menettänyt näkönsä viisivuotiaana sairastamansa vakavan aivokalvontulehduksen jälkiseurauksena.

”Kasvoin kylässä, jossa ei ollut terveydenhuoltopalveluita. Kun sairastuin, minut vietiin useiden parantajien luokse ja sain erilaisia pyhävesihoitoja, mutten saanut lääketieteellistä hoitoa.”

Vaikka isoäiti oli peloissaan heidän saapuesaan pienen Yetnebershin kanssa laajalle, aidatulle koulualueelle, hän oli samalla myös hyvin toiveikas. Hänen tyttärentyttärellään oli mahdollisuus kouluttautua.

”Olen kotoisin Amharan alueelta, jossa tytöt naitetaan hyvin nuorina. Äitini meni naimisiin 11-vuotiaana ja sai minut 13-vuotiaana. Sokeutumiseni pelasti minut avioliitolta, sillä en ollut enää vaimoainesta. Sen sijaan perheelleni ehdotettiin, että minut lähetettäisiin kouluun.”

Isoäidistä eroaminen ja kouluun jääminen ei ollut helppoa. Lohduksi tulevalle koululaiselle nunnat antoivat muutamia leluja ja keksejä.

”Ensimmäinen viikko vaati totuttelua ja apua isommilta oppilailta, mutta sitten aloin kovettaa itseäni ja saada hyviä arvosanoja. Kotona pääsin käymään vasta kymmenen kuukauden päästä.”

Pimeältä koulupihalta alkoi taival, joka johti kansainvälisesti tunnettuun uraan juristina ja vammaisten oikeuksien edistäjänä.

Aktivismi herää

Shashemenen sokeiden koulussa oli hyvä opiskella, koska sen toiminta on suunniteltu näkövammaisia ajatellen. Yläkouluikäisenä lasten oli kuitenkin jatkettava opintoja muualla.

”Oli iso muutos siirtyä 12-vuotiaana suureen julkiseen kouluun, jossa luokan kaikki muut oppilaat olivat näkeviä. Vaati aikaa ja voimia totutella tilanteeseen. Ensimmäisen puolen vuoden aikana minulla ei ollut yhtään ystävää.”

Uudessa ympäristössä Yetnebersh Nigussie joutui kohtaamaan sen, että hän oli erilainen kuin toiset oppilaat – ja erityisesti sen, että muut pitivät häntä erilaisena. Heistä oli outoa istua samassa luokassa sokean tytön kanssa.

Nigussie reagoi tilanteeseen opiskelemalla entistä kovemmin, jotta voisi osoittaa, että hänessä on paljon potentiaalia sokeudesta huolimatta.

”Aktivismi nousee esille, kun minun piti kamppailla selviytyä koulussa, jota ei ollut tehty minua varten.”

Koulumenestys toi Nigussielle vähitellen hyväksyntää: hänet äänestettiin 7 000 oppilaan koulun oppilaskunnan johtoon.

”Edustin oppilaita myös koulun kurinpitolautakunnassa, jossa puolustin ja valvoin näiden tuhansien oppilaiden oikeuksia. Se oli minulle ponnahduslauta ihmisoikeuksien puolustamiseen.”

Kouluvuosien jälkeen Nigussie haki ja pääsi opiskelemaan oikeustiedettä Addis Abeban yliopistoon.

”Sokean ja vieläpä tytön ei tosin uskottu pystyvän opiskelemaan juridiikkaa. Onneksi minua ennen kaksi muuta sokeaa tyttöä alkoi opiskella oikeustieteellisessä, mikä auttoi minua.”

Kuten kouluaikana, Nigussie menestyi opinnoissaan ja osallistui niiden ohella aktiivisesti esimerkiksi yliopiston aidsin vastaiseen taisteluun ja perusti naisopiskelijoiden järjestön. Myöhemmin hän liittyi lukuisiin muihin yhdistyksiin ja myös perusti uusia.

Kallen opit

Addis Abebasta löytyy puisto, joka on omistettu vuonna 2018 menehtyneen, vammaisten oikeuksien esitaistelijaksikin luonnehditun **Kalle Könkkölän** muistolle. Etiopialla oli erityinen merkitys Könkkölälle, joka oli mukana useissa paikallisissa kehityshankkeissa.

Vuonna 2005 Könkkölä tapasi Etiopian-matkallaan nuoren Yetnebersh Nigussien, joka puhui yliopiston tilaisuudessa.

”Myös Kalle oli ollut opiskelija, kun hän aloitti oman aktivisminsa 1970-luvulla. Se yhdisti meitä. Halusimme vammaisten opiskelijoiden löytävän itsensä ja kykynsä sekä voittavan esteet opiskelussa ja työelämän aloittamisessa.”

Nigussie hoiti Könkkölän perustaman Abilisäätiön ja Kynnyksen hankkeita Etiopiassa ja vieraili Suomessa useaan otteeseen tutustumassa vammaistyöhön.

Yetnebersh Nigussie, 39

Koulutus Tutkinnot oikeustieteestä ja sosiaalityöstä Addis Abeban yliopistosta vuosina 2006 ja 2009

Työ YK:n lastenjärjestön Unicefin Vammaiset lapset -ohjelman asiantuntija Nairobissa Keniassa. Aiemmin johtotehtävissä muiden muassa Global Action on Disability -verkostossa ja Light for the World -järjestössä. Perustanut Ethiopian Centre for Disability and Development -järjestön. Lisäksi lukuisia tehtäviä eri vammaisjärjestöissä

Perhe Aviomies Besrat Shewngizaw ja tyttäret Ahiti, 9, Zema, 7 ja Sanita, 3

Harrastukset Kielten opiskelu, podcastien kuuntelu, uinti, runojen kirjoittaminen

”Se etten ole pystynyt näkemään ja opiskelemaan normaalilla tavalla, on tehnyt minusta luovan.”

”Olin hyvin innostunut Kallen ajatuksesta, että vastaukset etelän ongelmiin löytyvät etelästä. Jokaisen maan pitäisi etsiä omia ratkaisuja ongelmiinsa, toki muiden esimerkkejä hyödyntäen.”

Tavoitteena inklusio

Yetnebersh Nigussie toteaa, että hän on ollut elämässään onnekas. Monillakaan vammaisilla ihmisillä eikä etenkin vammaisilla naisilla ole ollut mahdollisuutta koulutusta ja tehdä koulutustaan vastaavaa työtä.

Hän on kaikissa tehtävissään tavoitellut inklusiosta, eli siitä että vammaiset ihmiset olisivat mukana koulutuksessa, työelämässä ja yhteiskunnallisessa toiminnassa yhdessä muiden kanssa.

”Inklusiossa on nähtävissä edistystä, vaikkakaan ei toivotusti. Meillä on sitoumuksia, tavoitteita ja innostustakin, mutta käytäntöjä ei vielä riittävästi.”

Yhtenä esteenä ovat vammaisiin ihmisiin kohdistuvat kielteiset asenteet.

”Kaikki vammaiset ihmiset eivät myöskään osaa tarpeeksi hyvin ilmaista sitä, mitä he tarvitsevat ja haluavat, vaan he yrittävät sopeutua niin kutsuttuun normaaliin. Näin he antavat pois oikeutensa ja mahdollisuutensa.”

Yleensä vammaiset ihmiset ohjataan tekemään hyvin yksinkertaisia perinteisiä töitä, kuten matonkudontaa. Mutta olisiko heidän hyödyllisempää tehdä sellaisia töitä, jotka vastaisivat paremmin nykyisiä tarpeita ja markkinoita, Nigussie haastaa. Voisiko vammaisen henkilö viljellä sieniä tai kehittää ympäristönsuojelua?

”Vammaisilta ihmisiltä kuluu liikaa aikaa ja energiaa siihen, että he joutuvat todistamaan muille, keitä he ovat ja mihin he pystyvät. Se on pois todellisesta tekemisestä.”

Nigussie muutti keväällä 2021 perheineen Kenian pääkaupunkiin Nairobiin, jossa hän aloitti työt YK:n lastenjärjestön Unicefin itäisen ja eteläisen Afrikan aluetoimistossa. Hän vastaa vammaisten lasten oikeuksien edistämisestä.

Heikkoudella on vahvuus

Vuosien varrella Yetnebersh Nigussielle on myönnetty lukuisia palkintoja. Tunnustukset ovat painavia, sillä esimerkiksi vuonna 2017 hänen Tukholmassa vastaanottamaansa Right Livelihood -palkintoa kutsutaan vaihtoehtoiseksi Nobeliksi.

Se myönnetään vuosittain rohkeille muutoksen tekijöille.

”Aktivismi on prosessi. Identifioin itseni ihmiseksi, joka on valmis ottamaan riskejä, kohtaamaan vastustusta ja rikkomaan normeja. Astumaan johtoon.”

Nigussie pitää yhtenä suurimmista saavutuksistaan sitä, että hän pärjasi julkisessa koulussa ja että hänet valittiin muiden oppilaiden edustajaksi.

”En myöskään koskaan keskity siihen, mitä muut pitävät heikkoutenani ja rajoituksenani. Olen aina ajatellut, että jokaisella heikkoudellani on vahvuus. Se etten ole pystynyt näkemään ja opiskelemaan normaalilla tavalla, on tehnyt minusta luovan.”

Innovatiivisuutta ihmisoikeustyössä tarvitaan etenkin nyt, kun koronapandemia on vaarantanut viime vuosien saavutukset. Haavoittuvimmat ihmisryhmät, kuten vammaiset lapset, ovat kärsineet kriisistä eniten, Nigussie muistuttaa.

He itkivät kanssamme

”Uskon että olen saanut rohkeuteni ja positiivisen mielenlaatuni isoäidiltäni. Hän on todellinen taistelija. Hän jätti hyvin nimekkään ja vaikutusvaltaisen aviomiehensä, jonka kanssa hänet naitettiin vain 11-vuotiaana”, Yetnebersh Nigussie sanoo.

Isoäiti onnistui pyristelemään irti väkivaltaisesta avioliitosta, mutta samalla hän joutui jättämään lapsensa ja muuttamaan pääkaupunkiin. Sitkeästi hän kuitenkin kouluttautui, elätti itsensä siivoojana sairaalassa ja auttoi kymmeniä muita maaseudun naisia eteenpäin elämässä.

Myös nunnien huomassa vietetyllä ajanjaksolla oli Nigussielle suuri merkitys. Nuo naiset olivat syvästi omistautuneita sokeiden lasten koulutukselle: he opettivat, mutta ennen kaikkea hoivasivat.

”He itkivät kanssamme, jos meitä itketti.”

Nigussie kertoo oppineensa näiltä naisilta johtajuutta ja etenkin myötätuntoa.

”Me oppilaat emme koskaan ole maksaneet heille takaisin. En tosin usko, että he odottivat sitä, vaan he halusivat meidän menevän elämässä eteenpäin. Meidän menestyksemme on heidän palkkionsa.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla [kehitys.fi](https://www.kehitys.fi).

Käymäläjäte kiertoon Keniassa

Kiertotalousyhtiö Sanergy rakentaa käymälöitä kaupunkislummeihin ja tuottaa jätteestä lannoitetta pelloille sekä sitä syövästä toukista rehua eläimille.

Käymälä on samanlainen perusoikeus kuin puhdas vesi. Se on kuitenkin tabu, eikä siitä siksi puhuta, vaikka käymälä, jätteen käsittely ja puhdas vesi liittyvät toisiinsa”, sanoo **David Auerbach**, joka on yksi kiertotalousyhtiö Sanergyn perustajista.

Käymälöitä on erityisen vähän kehittyvien maiden suurkaupungeissa, joiden slummialueet kasvavat nopeasti. Ihmiset tekevät tarpeensa esimerkiksi muovipusseihin, jotka sisältöineen kuormittavat ympäristöä ja vesistöjä.

Käymälöiden ja viemäreiden rakentaminen slummeihin on kallista. Perinteisillä menetelmillä siihen kuluisi myös liikaa aikaa, Auerbach huomauttaa.

Ratkaisuksi Sanergy on luonut mallin, jossa sen sisaryhtiö Fresh Life pystyttää slummikortteleihin kuiva-käymälöitä kymmenen Yhdysvaltain dollarin kuukausimaksua vastaan. Korttelien asukkaat huolehtivat käymälästä joko itse tai maksavat pienen summan käymälän isännöitsijälle.

Sanergy puolestaan kerää ja kuljettaa päivittäin käymäläjätteen kierrätyslaitokseensa.

Ensimmäiset kuivakäymälänsä yhtiö rakensi Mukuru Kwa Njengan slummiin Kenian pääkaupungissa Nairobissa vuonna 2011.

”On mukavaa, kun käymälä sijaitsee lähellä kotia. Tyttöjen ja naisten turvallisuus paranee, kun heidän ei tarvitse kulkea pitkiä matkoja lähimpään

Sanergyn työntekijät keräävät ja kuljettavat käymäläjätteen päivittäin kierrätyslaitokseen.

käymälään. Samalla yleinen asumistaso nousee”, Auerbach sanoo.

Toukat töihin

Sanergyn kierrätyslaitoksessa käymäläjäte päätty mustasotilaskärpäsen toukien ruoaksi. Ne puhdistavat ja muuntavat jätteen valkuaisainepitoiseksi puruksi. Se puolestaan kompostoidaan ja muokataan maaperää parantavaksi lannoitteeksi. Lopuksi toukista keitetään ja kuivataan rehua tuotantoeläimille.

”Lopputuotteet myydään markkina-hintaan, mikä mahdollistaa käymälöiden rakentamisen, ylläpidon ja käytön edullisesti. Valkuaisainepitoinen rehu myös säästää kalakantoja, kun kaloja ei tarvitse käyttää eläinrehuna”, David Auerbach sanoo.

Kaikkiaan 80 prosenttia yhtiön tuloista on peräisin uusioraaka-aineen myynnistä, loput käymälämaksuista.

Nairobina lisäksi Sanergyn käymälöitä on Kisumussa Länsi-Keniassa. Tavoite on laajentua myös muihin Afrikan

”Tyttöjen ja naisten turvallisuus paranee, kun heidän ei tarvitse kulkea pitkiä matkoja lähimpään käymälään.”

– David Auerbach

maihin. Kysyntää on, sillä vuonna 2030 slummeissa asuu arviolta kaksi miljardia ihmistä, joista suuri osa Afrikan kasvavissa kaupungeissa.

”Puolet kaikesta jätteestä on orgaanista, mutta jätehuolto on puutteellista Kenian tavoin monessa Afrikan maassa. Se on haaste mutta myös mahdollisuus”, Auerbach sanoo.

Vaikuttava sijoitus

Kehitysrahoitusyhtiö Finnfund sijoitti Sanergyyn 1,25 miljoonaa dollaria vuonna 2017. Rahoituksella Sanergy rakensi Nairobina ulkopuolelle jätteenkäsittelylaitoksen, joka mahdollisti kiertotaloustoiminnan laajentumisen teollisessa mittakaavassa. Laitos on tätä nykyä yksi Saharan eteläpuolisen Afrikan suurimmista.

”Haemme sijoituksillamme vaikuttavuutta, ja Sanergyssä yhdistyvät monet tekijät. Yhtiön malli parantaa ihmisten elinoloja, puhdistaa ympäristöä sekä luo uutta taloutta ja työpaikkoja”, sanoo Finnfundin rahoituspäälikkö **Ari Nironen**.

Finnfund on Sanergyn vähemmistö-omistaja ja hallituksen jäsen.

”Kaltaisemme sijoittajat ovat tärkeitä urauurtaville yrityksille. Voimme ottaa suurempia riskejä kuin kaupalliset sijoittajat. Mukanaolomme voi myös rohkaista muita sijoittajia”, Nironen sanoo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Sanergyn käymälöillä päivittäin käyttäjiä

140 000

Käymäläjätteen keräys ja jalostus työllistävät

400

ihmistä

Käymälöiden isännöinti ja ylläpito työllistävät välillisesti

2 000

ihmistä

Käymälät sijaitsevat keskeisellä paikalla slummikortteleissa.

Kahvi palaa juurilleen

Benyam Bisrat haluaa tarjota etiopialaisille kotimaassa kasvatettua, paahdettua ja valmistettua kahvia.

Kahviseremoniassa kahvi valmistetaan jebena-pannussa ja nautitaan pienistä espressokupeista.

Starbucksin liikevaihto on kaksi kertaa suurempi kuin Etiopian valtion budjetti. Se on järjetöntä.”

Benyam Bisrat puhuu nopeasti ja kiihkeästi, kun hän esittelee kahviyhtiönsä upouusia tiloja Etiopian pääkaupungissa Addis Abebassa.

”Etiopiassa on vuosikausia toivotettu, että kahvia ei voi viedä ulkomaille, koska sen laatu kärsii. Miten sitten Starbucksin kaltaiset kansainväliset suuryritykset kykenevät viemään paahdettua kahvia eri puolille maailmaa?”

Kahvin on käynyt kuten monen muunkin raaka-aineen Afrikassa. Sitä viedään käsittelemättömänä Etiopiasta, jolloin arvonnäisyys tapahtuu maan ulkopuolella. Tähän Bisrat haluaa muutoksen.

”Meistä tulee vielä Afrikan johtava maailmanlaajuinen kahvibrändi. Tosin me myös tuotamme itse kahvimme, toisin kuin Nescafé, Starbucksit ja Costa Coffee”, hän sanoo.

Arvon palautus

Benyam Bisrat asui vuosia Kanadassa, kunnes palasi synnyinmaahansa ja perusti hotelliketjun. Nyt hänen intohimonsa on kahvi. Sen keskiössä ovat kahviyhtiön Haderon paahtimo ja sen yhteydessä pieni kahvila ja museo.

Museossa on näytillä etiopialaisia kahvilajikkeita sekä perinteisiä kahvipannuja, *jebenoita*.

”Täällä selviää myös, miksi *arabicaa* pitäisi kutsua *ethiopicaksi*”, Bisrat sanoo.

Hän viittaa historiaan: lajike on alun perin kotoisin Etiopiasta, mutta sitä alettiin varsinaisesti viljellä nykyisen Arabian niemimaalla Jemenin alueella. Siitä juontuu nimi *arabica*.

”Lähdin mukaan bisnekseen, koska haluan kasvattaa etiopialaisen kahvin arvostusta ja myös jalostusarvoa”, Bisrat sanoo.

Nyt etiopialaisen raakakahvin kilohinta on 2–4 Yhdysvaltain dollaria. Kansainväliset suurpaahtimot myyvät kahvin eteenpäin kymmenen kertaa kalliimmalla. Valmiin juoman kilohinta on jo 400 dollaria.

Etiopia myy puolet tuottamastaan kahvista ulkomaille. Valtio saakin neljänneksen vientituloistaan kahvista, joka myös työllistää eri tavoin miljoonia etiopialaisia.

Kolmas tila

Suomalaiset ovat tunnetusti maailman kahvijanoisin kansa, mutta Etiopiassa kahvilla on lähes pyhä asema arjessa.

Kahviseremoniassa kahvi valmistetaan *jebenassa* ja nautitaan pienistä espressokupeista. Kupillisia juodaan aina kolme. Monissa perheissä seremonia järjestetään viikonloppuisin, jolloin istutaan yhdessä ja puhutaan pitkään. Vieraille seremonia on kunnianosoitus.

Perinteisellä kahvikulttuurilla on vankka sija etiopialaisessa yhteiskunnassa, mutta sekin muuttuu. Addis Abebassa näkyy jo useita länsimaalaisyylisiä kahviloita.

”Tähän asti meillä on ollut kaksi tilaa, koti ja työ. Niiden välissä emme ole tienneet, minne mennä. Nyt Etiopiaankin syntyy kolmansiä tiloja, joissa voi juoda kahvia, hengailla, käydä treffeillä tai lukea kirjaa. Kehitys on uusi, ja siinä haluamme olla mukana”, Benyam Bisrat sanoo.

Hän palaa jälleen Starbucksiin. ”Sillä on maailmassa kymmeniä tuhansia kahviloita, Afrikassa vain muutama. Voimme ehtiä ensin.”

Benyam Bisrat haluaa laajentaa kahvibisnестään kahviloihin, joissa voi tavata ystäviä tai vaikka lukea kirjaa.

Onnen tuoja

Ilmassa tuoksuu vastapaahdettu kahvi. Koneet hyrräävät taustalla.

Benyam Bisratin paahtimossa paahtuu viisi tonnia kahvia päivässä. Vaalea-paahtoista paahtetaan 12, keskitummaa 15 ja tummaa 18 minuuttia.

Bisratin mielestä keskitummapaahdot on ehdottomasti parasta, sillä kahvin ei tule olla kitkerää.

”Paras espresso syntyy, kun kahvia on 60 grammaa ja veden lämpötila 93 astetta. Meidän baristoillemme se on helppoa: Addis Abeba sijaitsee yli kahden kilometrin korkeudessa, jossa veden kiehumispiste on juurikin 93 astetta.”

Kahvi ei ole Bisratille vain bisnes.

”Synnyin kahvista. Äitini kasvoi kahvitilalla. Hänellä oli myös isäni kanssa aiemmin oma kahvitila. Kahvi tuo elämään pelkkää onnea.” •

Kirjoittaja on Kenian Nairoissa asuva YLEn ja Ruotsin yleisradioyhtiön SVT:n vakituinen avustaja.

Kirja

Rikkaudet omaan käyttöön

Monet Latinalaisen Amerikan valtiot halusivat 2000-luvun alussa kitkeä köyhyyttä hyödyntämällä luonnonvarojaan. Monet siinä onnistuivatkin mutta ympäristön ja alkuperäisväestön kustannuksella.

Pátzcuaron järven liepeillä Michoacánin osavaltiossa Meksikossa kasvoi maissia, tomaattia, kaakaota, erilaisia papuja ja monenlaisia chilejä.

Nyt samassa maisemassa kypsyy yksinomaan avokadoja, koska pohjoisessa rajanaapurissa Yhdysvalloissa on hullaannuttu avokadosta valmistettuun dippiseokseen guacamoleen. Kulutus-huippu on alkuvuodesta amerikkalaisen jalkapallon NFL-liigan loppuottelun Super Bowlin aikana: helmikuussa 2017 yhdysvaltalaiset ostivat 278 miljoonaa avokadota, joista suurin osa oli kasvatettu juuri Michoacánissa.

Vaikka avokado on himoittua super-ruokaa, sen laajamittainen kasvatus ei ole ympäristölle harmitonta, muistuttaa toimittaja **Andy Robinson** kirjassaan *Gold, Oil, and Avocados*.

Avokado vaatii monin verroin enemmän vettä kuin monet muut viljelykasvit, ja jo nyt Pátzcuaron järven pinta on uhkaavasti laskenut. Avokadopuu ei myöskään johda sadevettä maaperään vaan haihduttaa sitä ilmaan, toisin kuin alueen luonnonvarainen mänty.

Samalla avokadon tieltä on raivattu metsää, ja harva pohtii, voisiko avokadon rinnalla kasvattaa jotain muuta hyötykasvia.

Michoacánissa avokadon kasvatus kuitenkin työllistää ja tarjoaa kaivattua toimeentuloa paikallisille pienviljelijöille, vaikkakaan tienestit eivät ole kummoiset. Viljelijä saa avokadokilosta dollarin, vaikka se myydään yhdysvaltalaisessa marketissa kahdeksalla dollarilla.

Lisäksi oman siivunsa viljelijän tuloista kerää järjestäytyneet rikollisuus, joka hallitsee Meksikon avokadobisnestä.

Köyhyys väheni mutta ilman kehitystä

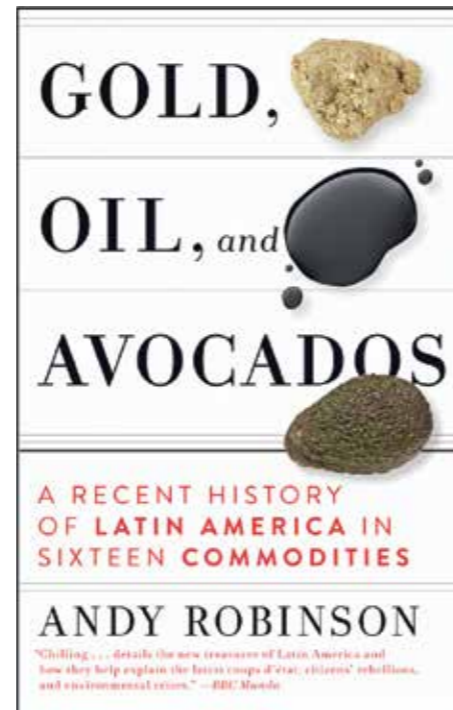
Meksikolainen avokado on yksi esimerkki Latinalaisen Amerikan valtioiden yrityksistä hyötyä kotoperäisistä ruokakasveistaan ja muista luonnonvaroistaan maailmanmarkkinoilla. Andy Robinson tarinoi kirjassaan muiden muassa perulaisesta perunasta, bolivialaisesta litiumista ja venezuelalaisesta öljystä.

Matkakuvauksissaan ja haastatteluisaan Robinson keskittyy 2000-luvun alkuun, jolloin useissa mantereiden valtioissa elettiin niin sanottua vaaleanpunaisen hyökyaallon aikaa eli uuden vasemmiston nousua.

Moni vastavalittu johtaja oli vaalipuheissaan luvannut, ettei luonnonrikkauksilla enää tahkota voittoja monikansallisille suuryrityksille vaan tuotetaan hyvinvointia omille kansalaisille kestävästi. He halusivat kitkeä köyhyyttä valtiojohtoisilla maatalous-, energia- ja kaivos Hankkeilla. Siihen taas tarvittiin ripeää talouskasvua.

Esimerkiksi Brasiliassa presidentti **Lula Da Silva** möi rautamalmia, soijaa ja naudanlihaa etenkin Kiinaan ja rahoitti vientituloilla lukuisia sosiaaliohjelmia, joista kuuluisimpana Bolsa Familiaa.

Lulan toimet tunnetusti vähensivät köyhyyttä Brasiliassa mutta eivät juurikaan tuottaneet kokonaisvaltaista kehitystä ainakaan alueilla, joissa

Andy Robinson.

GOLD, OIL, AND AVOCADOS. A RECENT HISTORY OF LATIN AMERICA IN SIXTEEN COMMODITIES. MELVILLE HOUSE, 2021.

rautamalmia louhittiin, Robinson kirjoittaa.

Parán osavaltiossa Carajásin kunnassa henkeä kohden laskettu bruttokansantuote oli Brasilian korkein mutta elinajanodote alhaisin ja eriarvoisuus räikein. Yhä edelleen luonnonrikkauksien tuotot karkasivat kaivostyöläisiltä, ja jäljelle jäi vain peruuttamaton luonnontuho.

Robinson ei tuomitse Lulaa eikä hänen aikalaisiaan mutta ymmärtää myös, miksi he menettivät kannattajiaan. Talouskasvun tavoittelu osoittautui tärkeämmäksi kuin alkuperäiskansojen oikeus maahansa tai luonnon suojeleminen tuleville sukupolville.

Toisaalta hän muistuttaa, ettei nykytilanne Brasiliassa tai muuallakaan Latinalaisessa Amerikassa ole paljoakaan parantunut: metsät palavat, joet saastuvat – ja avokado valtaa maa-alaa muuallakin kuin Meksikossa.

Kirja

Enemmän kuin matka pohjoiseen

KRISHAN ON tamili, jonka isä kuolee pommi-iskussa Sri Lankan pääkaupungissa Colombossa 1990-luvun puolivälissä. Poika jatkaa elämäänsä äitinsä ja isoäitinsä kanssa ja onnistuu pitämään alati raaistuvan sisällissodan loitolla elämästään.

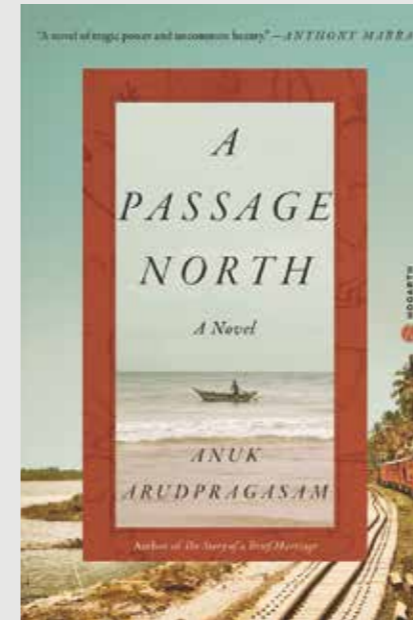
Myöhemmin opiskelijana Intian Delhissä hän alkaa ottaa selvää, mitä kaikkea kotimaassa on sotavuosina tapahtunut. Kuvat väkivallasta ja ihmisten kärsimyksistä järkyttävät ja ahdistavat. Krishan päättää palata Sri Lankaan ja aloittaa sosiaalityöntekijänä saaren pohjoisosassa tamilien pakolaisleirillä.

Sodasta selvinneiden ihmisten kohtaaminen on lopulta henkisesti liian kuormittavaa: hän tunnistaa ja tunnustaa syyllisyyden siitä, ettei ole kokenut samaa kuin pohjoisen pakolaiset.

Krishan jatkaa työtään Colombosta käsin. Hän on kuitenkin järjestänyt pohjoisesta isoäidilleen hoitajan Ranin, joka on menettänyt sodassa kaksi poikaansa. Eräänä iltapäivänä Krishan saa puhelun ja kuulee, että Rani on yllättäen kuollut pudottuaan kaivon vieraillessaan kotikylässään. Krishan ei ymmärrä, miten niin paljon kärsinyt ihminen voi noin vain kuolla onnettomuudessa.

Srilankalaisen **Anuk Arudpragasamin** romaani on monipolvinen kuvaus Krishanin matkasta pohjoiseen Ranin hautajaisiin. Istuessaan tunteja junassa ja linja-autossa hän joutuu kohtaamaan elämän ja kuoleman pelkonsa sekä asemoimaan itsensä uudestaan ympäröivään maailmaan.

A Passage North on tänä vuonna yksi brittiläisen Booker-kirjallisuuspalkinnon ehdokkaista.

Anuk Arudpragasam.

A PASSAGE NORTH. HOGARTH, 2021.

Krishan ei ymmärrä, miten niin paljon kärsinyt ihminen voi noin vain kuolla onnettomuudessa.

Museonäyttely

Muutosta ilmassa

MILTÄ MAAPALLO näytti muinaisina aikoina? Miten ja miksi maailmamme muuttuu nyt? Miltä tulevaisuus näyttää?

Luonnontieteellisen keskusmuseon Luomuksen virtuaalinäyttelyssä selviää, miten maailma on muuttunut vuosituhansien aikana. Se näyttää myös, miten ihminen on muokannut ja muokkaa entistä enemmän ilmastoa ja ympäristöä.

360°-virtuaalikerroksen voi tehdä suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi. Kierroksella on infopisteitä, joista saa lisätietoa eri teemoista.

Näyttelyyn voi tutustua myös Luonnontieteellisen museon tiloissa Helsingissä (Pohjoinen Rautatiekatu 13).

Muutosta ilmassa 360°-virtuaalikerros verkossa luomus.fi/fi/virtuaalikerrokset.

OSA KONEISTOA

Minna Soikkeli oppi Kööpenhaminassa, että avustustyöhön tarvitaan paljon ihmisiä.

”HUHTIKUUSSA 2017 näin ilmoituksen YK:n väestörahasen Unfpan apulaisasiantuntijan työstä Oikotie-verkkopalvelussa ja ajattelin, että tuo työpaikka on kuin luotu minulle.

Olin opiskellut biokemiaa ja biotekniikkaa, ja Unfpa etsi lääkinällisten laitteiden tekniistä asiantuntijaa hankintayksikköön. Unfpa pyrkii edistämään seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia, esimerkiksi tukemaan naisten raskauden-aikaista terveydenhoitoa ja ehkäisemään tyttöjen sukuelinten silpomista, ja juuri sellaista työtä halusin tehdä.

Paitsi: En ollut ikinä käynyt yhdessä kehitysmaassa, eikä minulla ollut kehitysyhteistyön osaamista. Ne olisivat suuria miinuksia.

Sain silti työn. Syyskuussa 2017 aloitin Unfpan pohjoismaisessa toimistossa Kööpenhaminassa, ja tarkoituksena oli, että pääsisin myös kenttätöihin kehittyvään maahan.

TYÖSSÄNI ARVIOIN lääkinällisiä laitteita, kuten ruiskuja, kirurgisia veitsiä ja ultraäänilaitteita, ja tarkastin etenkin sen, että ne ovat turvallisia ja käyttöönsä sopivia.

Esimieheni sanoi: ”Kun kaikki on mennyt, ei kaipaa sitä, että vielä oma tai lapsen terveys riskeerataan vaarallisilla laitteilla. Vastuu on valmistajilla ja laadunvalvojilla.”

Tajusin hyvin sen vastuun.

En ollut juurikaan yhteyksissä kohdemaihin, vaan osa avustuskoneistoa. Meillä oli hankinnan asiantuntijoita, jotka ottivat vastaan pyyntöjä tuotteista ja varmistivat, että oikeat tuotteet päätyivät kohdemaihin. Juristit huolehtivat hankintasopimuksista, talousalan osaajat lahjoitus- ja avustusvaroista. Sitten oli kaltai-siani laadunvalvoja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

Koneistomme tarkoitus oli toimittaa hätäapua, lyhyesti näin: Julkaisimme listan tarvittavista tuotteista. Tavarantoimittajat tarjosivat tuotteitaan, ja valitut tuotteet hyväksyttiin vielä meidän hankintayksikössämme ja New Yorkin päämajassa.

Vasta sen jälkeen tuotteet lähtivät kohdemaihin. Tajusin, että avustustyöhön tarvitaan iso koneisto, joka välittää siitä, mitä tekee. Vaikka istuin vain toimistossa, tunsin tekeväni merkityksellistä työtä. Kun hyväksyin suojakäsineitä, ruiskuja ja ultraäänilaitteita, tunsin suojelevani äitejä, jotka olivat menettäneet elämänsään paljon, kuten kotinsa ja aviomiehensä. Olin läsnä heidän arjessaan.

KÖÖPENHAMINASSA kului kolme vuotta. Kävin kerran Kirgisian pääkaupungissa Biškekissä, jossa koulutin terveystieteiden edustajia arvioimaan terveydenhuollon tuotteiden laatua.

Ja kerran työkokouksessa Dubaissa, Arabiemiraateissa.

Vähiten kehittyneet maat jäivät käymättä, tälläkin kertaa. Hankintayksikössä tarvittiin kipeästi kaltai-siani teknisiä asiantuntijoita, ja sitten tuli koronaviruspandemia, joka pysäytti matkustelun.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

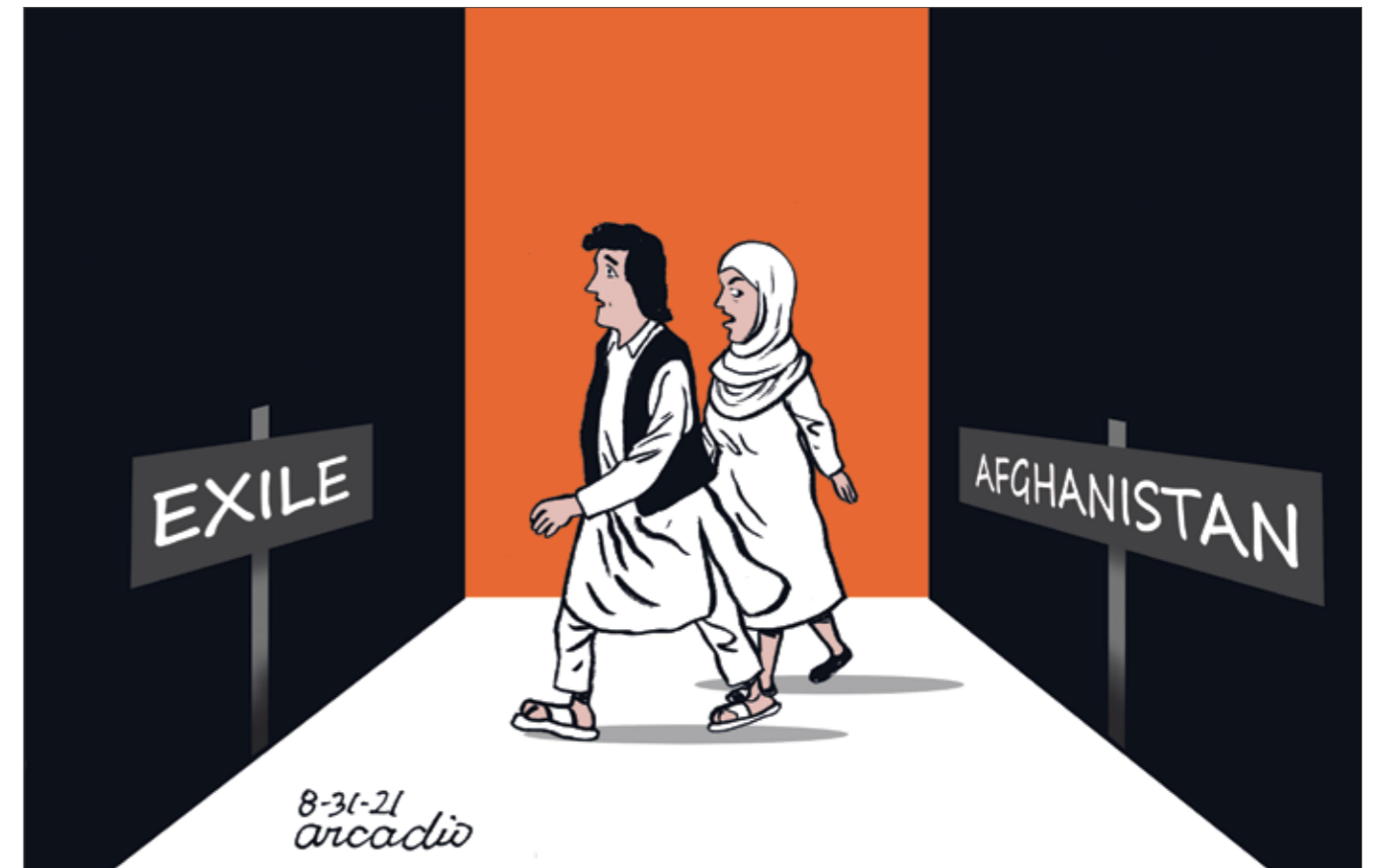
MINNA SOIKKELI, 35

Koulutus Filosofian maisteri Turun yliopistosta vuonna 2014

Työskenteli Apulaisasiantuntijana YK:n väestörahasen Unfpan hankintayksikön laadunvalvontatiimissä vuosina 2017–2020

Jatkaa Konsulttiyrityksessään Medikit Qualitaksessa, jonka perusti syksyllä 2020. Yritys tarjoaa teknisiä laadunvalvonnan asiantuntijapalveluja

Palata vai paeta?

ARCADIO ESQUIVEL on costaricalainen sarjakuvapiirtäjä.

YK:n kestävä kehityksen tavoitteet tutuiksi

Materialet
finns även
på svenska!

Maailma 2030

- Teemat: Agenda 2030, Suomi ja maailma, Ilmastomuutos, Miten voin vaikuttaa?
- Uutta sisältöä: Kaikki oppimaan!
- Tietoa, tehtäviä ja videoita eri ikäisille oppijoille
- Opettajalle-osiossa taustatietoa ja vastaukset tehtäviin

maailma2030.fi

Agenda 2030 teemapäivät – Opettajan opas

- Teemat: Agenda 2030, Ilmastotekoja, Vastuullista kuluttamista, Tasa-arvo ja ihmisoikeudet, Demokratia ja osallisuus
- Runsaasti tehtäviä 1.–9. luokille
- Opas saatavilla painettuna ja sähköisenä: teemapaivat.maailma2030.fi

teemapaivat.maailma2030.fi

Tilaa maksutta UM Julkaisupalveluista

- Agenda 2030 teemapäivät – Opettajan opas
- Agenda 2030 -julistheet

julkaisut.um.fi

Ulkoministeriö
Utrikesministeriet

Maailma2030.fi